MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
VERSLO TEISĖS KATEDRA

ANDRIUS PUKSAS
VERSLO TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA

MAŽAREIKŠMIŲ SUSITARIMŲ REGLAMENTAVIMO IR VERTINIMO PAGAL LIETUVOS RESPUBLIKOS IR EUROPOS BENDRIJOS KONKURENCIJOS TEISĘ YPATUMAI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –
Asist. Ana Volochova

Konsultantas –
Doc. dr. Daivis Švirinas

Vilnius, 2007

TURINYS

SUTRUMPINIMAI 3
ĮVADAS 4
1 skyrius. Mažareikšmių susitarimų samprata ir pagrindiniai požymiai 11
1.1. Mažareikšmių susitarimų samprata 11
1.2. Sudarytų susitarimų subjektai 14
1.3. Reikšmingos įtakos konkurencijai ir prekybai sąlyga 15
2 skyrius. Mažareikšmių susitarimų reglamentavimas 19
2.1. Mažareikšmių susitarimų reglamentavimo ištakos 19
2.2. Mažareikšmiams susitarimams taikytinos taisyklės 21
2.3. Mažareikšmių susitarimų reglamentavimas Lietuvos Respublikos teisės aktuose 22
2.4. Teisės aktų dėl mažareikšmių susitarimų teisinė galia 24
2.5. Vartojamų sąvokų (de minimis ir mažareikšmiai susitarimai) analizė 25
3 skyrius. Mažareikšmių susitarimų reglamentavimo ir vertinimo ypatumai 26
3.1. Mažareikšmių susitarimų vertinimas Bendrijos ir nacionaliniu lygmenimis 26
3.2. Rinkos dalies nustatymas. Atitinkama rinka 28
3.3. Europos Bendrijos ir nacionalinio draudžiamų susitarimų reglamentavimo santykis 29
3.4. Horizontaliųjų mažareikšmių susitarimų reglamentavimo ir vertinimo ypatumai 30
3.5. Vertikaliųjų mažareikšmių susitarimų reglamentavimo ir vertinimo ypatumai 36
3.6. Mišriųjų mažareikšmių susitarimų reglamentavimo ir vertinimo ypatumai 42
PABAIGA 45
IŠVADOS 48
PASIŪLYMAI 50
Literatūros sąrašas 52
Santrauka 56
Summary 58
PRIEDAI 60
Priedas Nr. 1 60
Priedas Nr. 2 61

SUTRUMPINIMAI

De minimis pranešimai – Europos komisijos leidžiami pranešimai „dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis)“.

EB – Europos Bendrija (viena iš trijų Europos Bendrijų).

EB steigimo sutartis – Europos Bendrijos Steigimo sutartis.

EB sutartis – EB steigimo sutartis.

EK – Europos Komisija.

ES – Europos Sąjunga.

ETT – Europos Teisingumo Teismas.

Konkurencijos taryba – Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba.

Nutarimai – Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimai „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“.

ĮVADAS

Temos aktualumas ir problematika

Europos Bendrijos ir Lietuvos Respublikos teisės aktai gina svarbias vertybes. Ypatinga apsauga yra taikoma ir konkurencijai. Konkurencija – ūkio subjektų tarpusavio varžybos, siekiant komercinių ir (ar) kitų tikslų.[1] Teisinio konkurencijos reglamentavimo tikslas – sąžiningos konkurencijos laisvės apsauga teisės normų pagalba. Nors 1992 metais šiai vertybei Lietuvos Respublikoje buvo suteikta apsauga konstituciniu lygmeniu, esminiai pasikeitimai Lietuvos konkurencijos teisėje įvyko neseniai, o ekonominių santykių dinamika leidžia pagrįstai teigti, kad šie pasikeitimai tebevyksta ir neišvengiamai vyks ateityje. Per trumpą laikotarpį nuo nepriklausomybės atkūrimo buvo stengiamasi panaikinti teisinį vakuumą. Jau pirmais nepriklausomybės metais jauna Lietuvos valstybė pasirinko judėjimo kryptį ir šį procesą lydinčius orientyrus, todėl į nacionalinę teisę nuosekliai buvo perkeliamas Europos Bendrijos konkurencijos teisės modelis. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 1 straipsnio 3 dalyje yra nurodyta, kad priimant šį teisės aktą buvo siekta suderinti Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos teisės aktus, reglamentuojančius konkurencijos santykius.[2]

Konkurenciją ir prekybą ribojantys susitarimai yra draudžiami – EB ir nacionalinių teisės aktų yra nustatytas „visiškas tokių susitarimų uždraudimo principas“[3], tačiau Europos Teisingumo Teismas atsižvelgė ne tik į teisinius, bet ir į ekonominius tokio uždraudimo pagrindimo aspektus. Buvo prieita prie išvados, kad ne visus konkurenciją ir (ar) prekybą ribojančius sutarimus yra tikslinga drausti – iš visiško uždraudimo principo buvo išskirti mažareikšmiai susitarimai, traktuotini kaip susitarimai, nedarantys itin reikšmingo poveikio konkurencijai ir prekybai. Vertinant draudžiamų susitarimų požymius atitinkančius susitarimus, būtina atlikti ir teisinę, ir ekonominę jų analizę. Viena iš pagrindinių problemų – tikslių nereikšmingai ribojančių konkurenciją susitarimų atskyrimo kriterijų nebuvimas. Šią problemą įžvelgė ir ETT, ir Europos Komisija, kuri periodiškai leidžia rekomendacinio pobūdžio de minimis pranešimus.[4]

Užsienio teisės literatūroje nemažai dėmesio skiriama EB steigimo sutarties 81 straipsniui, reglamentuojančiam draudžiamus susitarimus, tačiau nenumatančiam mažareikšmiškumo išlygos. ETT praktika ir Europos komisijos de minimis pranešimai užsienio teisės literatūroje yra paliečiami

[1] Block C.H. Europos Sąjungos teisės seminarai. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 327.

[2] Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.

[3] Švirinas D. Vertikaliųjų susitarimų reglamentavimas konkurencijos teisėje: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S) / LTU. – V., 2004. P. 55.

[4] Komisijos pranešimas dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis) // [2001] OL C 368.

ne taip išsamiai. Kiek išsamiau de minimis reglamentavimas įvairiose Europos Bendrijos valstybėse narėse yra apžvelgiamas olandų profesoriaus Floriso O. W. Vogelaaro ir jo kolegų darbe „Competition Law in the EU, its Member States and Switzerland“[5], kuriame yra aptartos atskirų valstybių konkurencijos teisės nuostatos. Tačiau reikia pripažinti, kad darbas labiau primena dokumentų rinkinį su komentarais nei išsamią studiją. Autorių pateikta medžiaga leidžia teigti, kad dauguma valstybių perkėlė į savo vidaus teisę Europos Komisijos de minimis pranešimus. Nemažai autorių skiria vos kelis savo darbų puslapius Komisijos de minimis pranešimams, o kai kurie tuos pranešimus tik cituoja.[6] Tačiau verta paminėti kelis autorius, kurių darbai kiek plačiau paliečia mažareikšmių susitarimų klausimus. Britų profesorius Richardas Whishas savo darbe[7], kuriame yra nagrinėjami konkurencijos teisės probleminiai klausimai, aptarė de minimis taisyklės atsiradimo prielaidas, taikymo sąlygas, palietė Europos Bendrijos valstybės narių teisės pačioms nustatyti taisykles, leidžiančias tam tikrus susitarimus pripažinti mažareikšmiais. Mažareikšmių susitarimų klausimus nagrinėjo dr. Robertas Lane[8], proc. Valentine Korah[9], prof. Sylvia Hargreaves[10] ir kiti. Pažymėtina, kad išsamios studijos nagrinėjamu klausimu nėra.

Nors Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 4 dalyje yra numatyta galimybė susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali riboti konkurencijos, netaikyti to paties straipsnio 1 dalyje numatyto uždraudimo, nacionalinėje teisės literatūroje dėmesio mažareikšmiai susitarimai nesulaukė. Mažareikšmių susitarimų klausimą kone plačiausiai Lietuvoje savo disertacijoje „Vertikaliųjų susitarimų reglamentavimas konkurencijos teisėje“ palietė dr. Daivis Švirinas.[11] Draudžiamų susitarimų probleminius klausimus savo disertacijoje[12] nagrinėjo ir dr. Irmantas Norkus, tačiau jo darbe mažareikšmiams susitarimams yra skirti vos keli puslapiai, kuriuose yra trumpai minimi tam tikri tokių susitarimų reglamentavimo aspektai. Kitų lietuvių autorių darbuose tiesiog yra užsiminama, kad tokie susitarimai egzistuoja arba pateikiamas trumpas mažareikšmių susitarimų apibrėžimas bei pagrindiniai jų požymiai.[13] Nepakankamas dėmesys susitarimams, kurie nors ir riboja konkurenciją, bet nėra draudžiami pagal EB ir (ar) LR

[5] Vogelaar F.O.W., Stuyck J., Van Reeken B., Competition Law in the EU, its Member States and Switzerland. – Hague, Kluwer Law International, 2002.

[6] Weatherill S. EU Law. Seventh edition. – New York, Oxford university press, 2006. P. 523-526.

[7] Whish R. Competition Law. Fifth edition. – Suffolk, Lexis Nexis, 2003.

[8] Lane R. EC Competition Law, - Harlow: Longman, 2000. P. 71-77.

[9] Korah V. An introductory guide to EC Competition Law an practice. – Portland: Hart publishing, 2004. P. 78-80.

[10] Berry E., Hargreaves S. European Union Law Textbook. Second edition. – New York: Oxford university press, 2007.

[11] Švirinas D. Vertikaliųjų susitarimų reglamentavimas konkurencijos teisėje: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S) / LTU. – V., 2004. P. 62-64.

[12] Norkus I. Draudžiami susitarimai pagal Europos bendrijos konkurencijos teisę: Daktaro disertacija. Socialiai mokslai: teisė (01 S) / VU. – V., 2001.

[13] Mitkus S. Statybos teisė. – Vilnius: Technika, 2002. P. 333-334.

Konkurencijos teisės nuostatas, yra dar viena reikšminga problema. Šiuo darbu siekiama iš dalies kompensuoti specialiosios literatūros trūkumą.

Nereikšmingos įtakos konkurencijai sąlyga yra vertintina ir teisiniu, ir ekonominiu aspektais, todėl iškyla nemažai klausimų, liečiančių ne tik mažareikšmių susitarimų požymius, bet ir vertinimo kriterijus. Yra laikomasi pozicijos, kad kiekvienas susitarimas turi būti nagrinėjamas individualiai, todėl neišvengiamai kyla šiame darbe akcentuojama vertinimo kriterijų nustatymo problema. Magistro baigiamajame darbe yra derinami įvairūs tyrimo metodai, tačiau iškeltos problemos reikalauja taikyti 3 pagrindinius: dokumentų analizės, lyginamosios analizės ir sisteminės analizės.

Pagal EB konkurencijos teisės nuostatas yra draudžiami susitarimai, kurie daro reikšmingą įtaką konkurencijai visos Bendrijos mastu. Iškyla susitarimų vertinimo pagal poveikį kiekvienai atitinkamai rinkai[14] geografiniu ir politiniu aspektais problema. Europos Komisijos leidžiami de minimis pranešimai yra rekomendacinio pobūdžio – valstybės narės pačios gali nustatyti taisykles, kurios leis mažareikšmiais pripažinti susitarimus, ribojančius konkurenciją tik nacionaliniu ar dar lokalesniu mastu.

EB steigimo sutartyje yra deklaruojami ambicingi tikslai, kurie gali būti pasiekti eliminavus susitarimus, ribojančius konkurenciją. Taip ūkio subjektai bus priversti sąžiningai konkuruoti rinkoje bei teisėtomis priemonėmis siekti užsibrėžtų tikslų. Iškyla klausimas dėl dabar galiojančių teisės normų veiksmingumo ir nustatymo pagrįstumo. Norint pasiekti EB sutartyje nustatytus tikslus, reikalingas efektyvus konkurencijos politikos įgyvendinimo Bendrojoje rinkoje mechanizmas. Ar šiuo metu taikomas mechanizmas yra efektyvus? Į šį klausimą galima atsakyti tik išanalizavus esamą reglamentavimą. Būtina atsižvelgti ir į istorines mažareikšmių susitarimų atsiradimo prielaidas bei į pagrindinius reglamentavimo pokyčius, juos sąlygojusius veiksnius nuo pat šio instituto atsiradimo iki šių dienų.

Nemažai problemų kelia teisės aktuose vartojamų sąvokų neapibrėžtumas bei vertinamųjų kriterijų gausa. Sąvokų neapibrėžtumas suteikia erdvę įvairiausioms interpretacijoms, o tai turi daugiau minusų nei pliusų.

Keblumų atsiranda ir skirstant susitarimus į horizontaliuosius, vertikaliuosius ir mišriuosius (turinčius abiejų pirmųjų požymių). Jų poveikis konkurencijai nėra vienodas, todėl ir buvo numatyti tam tikri vertinimo mažareikšmiškumo aspektu ypatumai. Problemų kelia ir tai, kad EB konkurencijos teisėje nėra susiformavusios vienareikšmės nuostatos, leidžiančios nustatyti konkrečias vertybes, kurias buvo siekiama apsaugoti ribojant vertikalių susitarimų sudarymo laisvę.

[14] Byla C-234/89 Stergios Delimitis v Henninger Bräu AG [1991] ECR I-935.

EB konkurencijos teisės normų taikymo praktika yra prieštaringa, o Lietuvos konkurencijos teisės normų taikymo praktika vis dar formuojasi.

Temos naujumas

Nepakankamas dėmesys probleminiams mažareikšmių susitarimų reglamentavimo ir vertinimo klausimams teisinėje literatūroje ir atskirų mokslinių darbų šia tema nebuvimas leidžia teigti, kad tema „Mažareikšmių susitarimų reglamentavimo ir vertinimo pagal Lietuvos Respublikos ir Europos Bendrijos Konkurencijos teisę ypatumai“ atitinka naujumo kriterijų.

Hipotezės

1. Europos Komisijos periodiškai leidžiami de minimis pranešimai padeda valstybių narių teismams bei kompetentingoms institucijoms taikyti EB sutarties 81 straipsnio nuostatas, tačiau kartu kelia nemažai teorinių ir praktinių klausimų, į kuriuos nepateikia atsakymų.
2. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba savo nutarimuose atsižvelgia į pagrindines EK de minimis pranešimų nuostatas, tačiau neišvengta tam tikrų ypatumų.
3. Europos Komisijos ir Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos pozicija sudarytų susitarimų atžvilgiu turi tendenciją švelnėti. Švelnesni reikalavimai yra taikomi vertinant vertikaliuosius susitarimus, kurie neženkliai riboja konkurenciją.
4. Europos Komisijos de minimis taisyklės yra skirtos nagrinėti atvejus, kai susitarimai daro poveikį konkurencijai visos Bendrijos mastu, o valstybės narės pačios reglamentuoja klausimus dėl vietinės reikšmės susitarimų pripažinimo mažareikšmiais.
5. Europos Komisijos ir Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos yra nustatytos tam tikros susitarusiųjų ūkio subjektų užimamų atitinkamų rinkų dalių ribos, kurios padeda nuspręsti ar susitarimas yra mažareikšmis, ar ne. Net ir ribų viršijimas leidžia susitarimą pripažinti mažareikšmiu, jei jis daro nereikšmingą poveikį konkurencijai. Šios ribos – tik formalus kriterijus.

Objektas

Šio magistro baigiamojo darbo objektas – susitarimai, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos (toliau – mažareikšmiai susitarimai).

Dalykas

Šio magistro baigiamojo darbo tyrimo dalykas – EB ir LR konkurencijos teisės normos, reglamentuojančios mažareikšmius susitarimus. Ypatingas dėmesys skirtas de minimis taisyklės reglamentavimui Europos Bendrijos ir Lietuvos Respublikos konkurencijos teisėje.

Šiame darbe analizuojamos teisės normos, įkūnytos tiek pirminiuose, tiek antriniuose teisės šaltiniuose.

Darbe yra nagrinėjami horizontaliųjų, vertikaliųjų bei mišriųjų susitarimų reglamentavimo ir vertinimo kriterijai. Dėl ribotos darbo apimties, jame yra nagrinėjami tik atskirų susitarimų mažareikšmiai aspektai, o kumuliacinis (bendras) jų poveikis neanalizuojamas.

Tikslai

Autorius siekė:

1) išanalizuoti magistro baigiamojo darbo objektą, nustatyti mažareikšmių susitarimų reglamentavimo ir vertinimo pagal LR ir EB konkurencijos teisę ypatumus;
2) įvertinti konkurencijos teisės normų, reglamentuojančių mažareikšmius susitarimus, praktinio taikymo ypatumus;
3) susisteminti nagrinėjimo metu suformuluotas (gautas) išvadas, pateikti konstruktyvius pasiūlymus mažareikšmių susitarimų reglamentavimo, vertinimo klausimais.

Uždaviniai

Tikslui pasiekti buvo iškelti uždaviniai:

1) išanalizuoti teisės aktuose ir teisinėje literatūroje pateikiamus mažareikšmių susitarimų apibrėžimus, pateikti optimaliausią mažareikšmių susitarimų sampratos variantą;
2) išskirti pagrindinius mažareikšmių susitarimų reglamentavimo ir vertinimo ypatumus nuo 1969-70 metų;
3) atskleisti pagrindinius mažareikšmių susitarimų požymius, jų vertinimo kriterijus bei įvertinti jiems keliamų reikalavimų pagrįstumą;
4) išskirti ir įvertinti pagrindinius mažareikšmių susitarimų reglamentavimo ir vertinimo ypatumus;
5) nustatyti santykį tarp EK de minimis pranešimų ir LR nutarimų dėl mažareikšmių susitarimų;
6) pateikti argumentuotas išvadas ir konstruktyvius pasiūlymus.

Pagrindinės darbe vartojamos sąvokos

Horizontalusis susitarimas – susitarimas tarp dviejų ar daugiau ūkio subjektų, kurių kiekvienas veikia tame pačiame prekės gamybos ar platinimo lygmenyje ir kuris apima prekių pirkimo, pardavimo ar perpardavimo sąlygas.[15]

Konkurencija – situacija rinkoje, kai prekes parduodantys ar paslaugas teikiantys ūkio subjektai tarpusavio varžosi dėl pirkėjų, siekdami komercinių tikslų.[16]

Konkurencijos ribojimas – veiksmai, sudarantys kliūtis konkuruoti atitinkamoje rinkoje ar galintys susilpninti, iškraipyti arba kitaip neigiamai paveikti konkurenciją.[17]

Mišrusis susitarimas – susitarimas, turintis vertikaliojo ir horizontaliojo susitarimo požymių.[18]

Susitarimas – bet kuria forma (raštu ar žodžiu) dviejų ar daugiau ūkio subjektų sudarytos sutartys arba ūkio subjektų suderinti veiksmai, įskaitant bet kurio ūkio subjektų junginio (asociacijos, susivienijimo, konsorciumo ir pan.) arba šio junginio atstovų priimtą sprendimą.[19]

Vertikalusis susitarimas – susitarimas tarp dviejų ar daugiau ūkio subjektų, kurių kiekvienas veikia skirtingame prekės gamybos ar platinimo lygmenyje ir kuris apima prekių pirkimo, pardavimo ar perpardavimo sąlygas.[20]

Mažareikšmiai susitarimai – ūkio subjektų sudaryti susitarimai, kurie dėl savo pobūdžio negali itin riboti konkurencijos.[21]

Kitų svarbių sąvokų turinys yra atskleidžiamas dėstomojoje darbo dalyje.

Metodai

Darbe naudojamų tyrimo metodų pasirinkimą sąlygojo darbo problematika, keliami tikslai ir uždaviniai. Šiame darbe buvo panaudoti tiek teoriniai, tiek empiriniai tyrimo metodai.

---

[15] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2004 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 1S-172 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6732.

[16] Block C.H. Europos Sąjungos teisės seminarai. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, P. 327.

[17] Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.

[18] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2004 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 1S-172 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6732.

[19] Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.

[20] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2004 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 1S-172 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6732.

[21] Craig P., D. Grainne. EU Law. Text, cases, and materials. Third edition. – New York: Oxford university press, 2003. P. 962-963.

Lyginimo metodas. Šis metodas yra naudojamas ne tik lyginant mažareikšmių susitarimų reglamentavimą bei vertinimą pagal EB ir LR konkurencijos teisę (vertinant vien skirtumus ir savitumus), bet ir lyginant galiojančias teisės aktų redakcijas, jose įtvirtintas nuostatas su ankstesnėmis. Buvo išanalizuoti itin svarbūs teisės aktai, reglamentuojantys mažareikšmius susitarimus. Darbe siekta ne tik palyginti EB ir LR vertinimo reglamentavimo ypatumus, bet ir ankstesnę bei dabartinę praktiką, mažareikšmių susitarimų reglamentavimo ir vertinimo ypatumus.

Analogijos metodas. Mažareikšmių susitarimų reglamentavimas Lietuvos Respublikoje buvo sukurtas remiantis EB mažareikšmių susitarimų reglamentavimo modeliu. Šio metodo naudojimas neprieštarauja iškeltai hipotezei – metodo naudojimas nereiškia, kad yra paneigiama galimybė aptikti tam tikrus ypatumus.

Sisteminės analizės metodas. Šis metodas buvo naudojamas atliekant Lietuvos Respublikos ir EB mažareikšmių susitarimų kaip vientiso objekto su daugybe elementų visumos santykių ir ryšių analizę. Remiantis sisteminės analizės principais, buvo nagrinėjamos Lietuvos Respublikos ir EB konkurencijos teisės normos, į pagalbą pasitelkti įvairiausi šaltiniai.

Dokumentų analizės metodas. Šis metodas buvo naudojamas renkant ir analizuojant pirminius ir antrinius teisės aktus, reguliuojančius šiam darbui svarbius mažareikšmių susitarimų aspektus.

1 SKYRIUS. MAŽAREIKŠMIŲ SUSITARIMŲ SAMPRATA IR PAGRINDINIAI POŽYMIAI

1.1. Mažareikšmių susitarimų samprata

Analizuojant pasirinktą temą, būtina kuo tiksliau ir griežčiau apibrėžti šio darbo nagrinėjimo objektą – pateikti mažareikšmių arba nedidelės svarbos susitarimų (de minimis) sampratą. Tik tikslus ir išsamus mažareikšmių susitarimų apibrėžimas bei sampratos, kuri gali būti išvesta per pagrindinius nagrinėjamo objekto požymius, turėjimas gali padėti visapusiškai išnagrinėti mažareikšmių susitarimų reglamentavimo ir vertinimo pagal Lietuvos Respublikos ir Europos Bendrijos konkurencijos teisę ypatumus. Neturėdami aiškaus darbo objekto apibrėžimo, kuriuo patikimai būtų galima remtis tolimesnių temos nagrinėjimo etapų metu, negalėtume pasiekti norimo rezultato, o gautos išvados būtų nepagrįstos, paviršutiniškos.

Deja, reikia pripažinti, kad vieningos mažareikšmių susitarimų sampratos teisės aktai nepateikia, tačiau ją netiesiogiai galime išvesti per juose nurodomus tokių (mažareikšmių) susitarimų požymius, iš kurių ypatingą reikšmę turi tarp šalių sudaryto, pasiekto susitarimo įtaka konkurencijai (mažareikšmių susitarimų atveju – nereikšminga įtaka konkurencijai). Akcentuotini ypatingai svarbūs sudėtiniai sąvokos elementai – „reikšmė“ ir „įtaka“. Iš Europos komisijos pranešimų dėl mažareikšmių susitarimų (de minimis)[22] ir nacionalinių teisės aktų[23] galima dirbtinai išvesti tokį apibrėžimą: **Mažareikšmiai susitarimai** – bet kokia forma atlikti dviejų ar daugiau ūkio subjektų veiksmai, kurie patys arba jų rezultatas riboja ar potencialiai gali riboti konkurenciją, tačiau dėl savo pobūdžio nedaro konkurencijai reikšmingos įtakos.

Toks apibrėžimas apima požymius, kuriuos išskyrė Europos Teisingumo Teismas. Juos savo leidžiamuose teisės aktuose nustatė Europos Komisija, Lietuvos Respublikos Seimas bei Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba – EK pranešimas „Dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis)“[24], Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 4 dalis[25], Konkurencijos

[22] Komisijos pranešimas dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis) // [2001] OL C 368.
[23] Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.
[24] Komisijos pranešimas dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis) // [2001] OL C 368.
[25] Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.

tarybos nutarimas „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“ 1 punkte.[26]

Teisės literatūroje yra pateikiami ir neoficialūs, tačiau logiškai iš teisės aktų pateiktų požymių išvedami, mažareikšmių susitarimų apibrėžimai: „De minimis susitarimai – susitarimai, nedarantys didesnės įtakos konkurencijai, kuriems netaikomi EB sutarties 81 straipsnio 1 dalies apribojimai“.[27] Suprantama, kad šis apibrėžimas nesunkiai gali būti pritaikytas ir Lietuvos nacionalinės teisės atžvilgiu, tačiau tada derėtų pakeisti „EB sutarties 81 straipsnio 1 dalies“ į „Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies“. Nesunkiai išvedamas ir universalus apibrėžimo variantas, kuriame minėtinas tik poveikis konkurencijai ir galimybė nedrausti tarp šalių sudaryto susitarimo, tiesiogiai nenurodant netaikytinų teisės normų.

Turint mažareikšmių susitarimų apibrėžimą, būtina trumpai aptarti susitarimo sampratą ir pagrindinius mažareikšmių susitarimų požymius.

Mažareikšmiai susitarimai – susitarimai, kurių įtaka konkurencijai yra pernelyg menka, kad būtų tikslinga juos drausti. Nedidelės svarbos susitarimai – ypatinga susitarimų rūšis. Jais priimta laikyti ūkio subjektų išreikštą bendrą valią elgtis rinkoje tam tikru numatytu būdu. Ūkio subjektai turi teisę patys pasirinkti leistinus veiklos bei elgesio rinkoje modelius. Kelių rinkos dalyvių bendra valia, nukreipta į tam tikro rezultato pasiekimą, laikytina tarp jų sudarytu susitarimu arba ketinimu sudaryti tokį susitarimą.

Europos Bendrijos Sutarties 81 straipsnio 1 dalyje nustatytas draudimas visiems susitarimams, įmonių asociacijų sprendimams ir suderintiems veiksmams, darantiems arba potencialiai galintiems padaryti neigiamą įtaką konkurencijai.[28] Toks reglamentavimas neduoda pagrindo teigti, kad asociacijų sprendimai ir suderinti veiksmai nepatenka į tarp ūkio subjektų sudarytų susitarimų ratą. Kaip susitarimus galima traktuoti sutartis, asociacijos sprendimus bei suderintus veiksmus. Ūkio subjektų sudarytos sutartys, asociacijų sprendimai arba suderinti veiksmai – susitarimo tarp ūkio subjektų buvimo sąlyga. Taip susitarimo samprata yra išplečiama, tačiau ji nėra siaura ir nacionalinėje teisėje. Plati susitarimo samprata yra vartojama ir norint tam tikrus ūkio subjekto veiksmus pripažinti mažareikšmiais.

Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 10 dalyje yra pateikta labai plati susitarimo samprata: „Susitarimas – bet kuria forma (raštu ar žodžiu) dviejų ar daugiau ūkio

[26] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2004 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 1S-172 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6732.

[27] Block C.H. Europos Sąjungos teisės seminarai. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 327.

[28] Vitkus G. Europos Sąjunga. Steigimo dokumentai ir Sutartis dėl Konstitucijos Europai. – Vilnius: Eugrimas, 2005. P. 79.

subjektų sudarytos sutartys arba ūkio subjektų suderinti veiksmai, įskaitant bet kurio ūkio subjektų junginio (asociacijos, susivienijimo, konsorciumo ir pan.) arba šio junginio atstovų priimtą sprendimą“.[29] Šį apibrėžimą dubliavo 2000 metais priimtas Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio nelaikomi Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 ir 2 dalių pažeidimu, patvirtinimo“[30], tačiau naujoji (aktualioji) jo redakcija pagrįstai nepateikia šio apibrėžimo – 3 dalyje yra nurodoma, kad šiame akte vartojamos sąvokos visiškai atitinka įstatyminį reglamentavimą (yra nukreipiama į Konkurencijos įstatymą). Taip buvo išvengta bereikalingo dubliavimo. Tokia pozicija yra pagrįsta – pasikeitus kai kurioms įstatyminėms nuostatoms nebūtinai turi būti keičiamas Konkurencijos tarybos priimtas nutarimas, kuris yra taikomas tik kartu su Konkurencijos įstatymu.

Iš aukščiau pateikto apibrėžimo matyti, kad sudaryto susitarimo forma neturi lemiamos reikšmės – jis gali būti sudarytas tiek žodžiu, tiek raštu, tiek konkliudentiniais ar kitais veiksmais. Forma yra svarbi įrodinėjant paties susitarimo buvimo faktą – kur kas lengviau yra įrodyti rašytinio susitarimo buvimą. Pažymėtina, kad akcentuojamos yra sutartys ir suderinti veiksmai, o ne susitarimą sudariusių ūkio subjektų suderinta valia. Svarbiu laikytinas susitarimo buvimo faktas, o ne jo atsiradimą sąlygoję veiksniai.

Tokia plati susitarimo samprata leidžia vertinti ir neformalius arba „džentelmeniškus susitarimus“.[31] Ūkio subjektų sudaryti susitarimai savaime nėra draudžiami, jei neprieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms, gerai moralei ir neiškraipo konkurencijos. Ūkio subjektai gali sudaryti įvairaus turinio tarpusavio susitarimus, neribojančius ar potencialiai negalinčius riboti konkurencijos.

Visiems ūkio subjektams yra laiduojama ekonominės veiklos laisvė – jie gali sudaryti teisės aktams, gerai moralei bei sąžiningai praktikai tarp šalių neprieštaraujančius susitarimus. Ūkio subjektų elgesys, kuris daro reikšmingą neigiamą poveikį konkurencijai[32], yra draudžiamas. „Uždraudimas taikomas ir horizontaliesiems susitarimams (tarp vieno gamybos ar platinimo lygmens įmonių), ir vertikaliesiems susitarimams (tarp įmonių, veikiančių skirtinguose gamybos ir

[29] Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.

[30] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2000 m. sausio 21 d. nutarimas Nr. 6-176 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio nelaikomi Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 ir 2 dalių pažeidimu, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 6-176.

[31] Jones A., Sufrin B. EC Competition law. Texts, cases, and materials. – New York: Oxford university press, 2001. P. 109.

[32] Byla C-234/89 Stergios Delimitis v Henninger Bräu AG [1991] ECR I-935.

platinimo lygmenyse), kurie riboja konkurenciją. Tačiau susitarimai tarp motininių ir dukterinių įmonių nėra draudžiami“.[33]

Susitarimai, kuriais daromas itin reikšmingas neigiamas poveikis, negalioja nuo jų sudarymo momento, o juos sudariusiems ūkio subjektams yra taikomos teisės aktų numatytos sankcijos arba tam tikrais atvejais atleidimas nuo jų. Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalyje bei Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje yra numatyti pavyzdiniai draudžiamų susitarimų sąrašai. Prie draudžiamų priskiriami susitarimai, kuriais:[34]

1. kuriais tiesiogiai ar netiesiogiai nustatomos pirkimo ar pardavimo kainos arba kokios nors kitos prekybos sąlygos;
2. ribojama arba kontroliuojama gamyba, rinkos, technikos raida arba investicijos;
3. dalijamasi rinkos arba tiekimo šaltiniais;
4. lygiaverčiams sandoriams su kitais prekybos partneriais taikomos nevienodos sąlygos, dėl ko jie patenka į konkurencijos atžvilgiu nepalankią padėtį;
5. sutartys sudaromos tik kitoms šalims priimant papildomus įsipareigojimus, kurių pobūdis arba komercinė paskirtis neturi nieko bendra su tokiu sutarčių dalyku.

Tokiems susitarimams yra taikomas „visiško uždraudimo principas“.[35] Nors jie negalioja nuo pat sudarymo momento, ši taisyklė nėra absoliuti. Tokių susitarimų nereikšmingas poveikis konkurencijai gali leisti juos traktuoti kaip mažareikšmius. Mažareikšmiai susitarimai – Europos Teisingumo Teismo įvesta išimtis iš visiško uždraudimo taisyklės. Reikšmingi pokyčiai buvo padaryti kartu su 1969 metų byla „Völk v Vervaecke“[36] bei ETT teismo suformuluota reikšmingos įtakos doktrina.[37]

1.2. Sudarytų susitarimų subjektai

Ar tarp visų subjektų sudaryti susitarimai gali būti vertinami pagal EB sutarties 81 str. 1 d. ar (ir) pagal LR Konkurencijos įstatymo 5 str. 1 d.? Šis klausimas iškyla analizuojant du minėtus straipsnius. Jei susitarimas nepatektų į nurodytų straipsnių reguliavimo sritį, nebūtų prasmės vertinti sudarytų susitarimų mažareikšmiškumo atžvilgiu. Abu teisės aktai (Sutartis ir Konkurencijos

[33] Horvath Z. Handbook on the European union. Secont edition in English. – Budapest: Hvgorac, 2005. P. 398.
[34] Vitkus G. Europos Sąjunga. Steigimo dokumentai ir Sutartis dėl Konstitucijos Europai. – Vilnius: Eugrimas, 2005. P. 79.
[35] Švirinas D. Vertikaliųjų susitarimų reglamentavimas konkurencijos teisėje: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S) / LTU. – V., 2004, P. 55.
[36] Byla 5/69 Völk v Vervaecke [1969] ECR 295.
[37] Craig P., D. Grainne. EU Law. Text, cases, and materials. Third edition. – New York: Oxford university press, 2003. P. 963.

įstatymas) vartoja skirtingas sąvokas susitarimą sudariusiems subjektams apibūdinti – „įmonė“ ir „ūkio subjektas“. Būtina įsiaiškinti ar šios dvi sąvokos apibrėžia tą patį subjektų ratą.

EB sutartyje yra vartojama sąvoka „įmonė“ – yra draudžiami „visi įmonių, įmonių asociacijų sprendimai ir suderinti veiksmai“[38], darantys poveikį prekybai, ribojantys ar potencialiai galintys riboti konkurenciją. Ar draudžiamus susitarimus gali sudaryti tik juridiniai asmenys? ETT praktikos analizė leidžia neigiamai atsakyti į šį klausimą – plačią įmonių sąvoką negalima tapatinti vien tik su juridiniais asmenimis. Nors tikslus įmonių apibrėžimas nėra pateikiamas, laikytina, kad sąvoka „įmonės“ apima ir juridinius, ir fizinius asmenis. „Ši sąvoka apima bet kurį subjektą (net neturinti juridinio asmens statuso), užsiimantį ekonomine veikla ar prekybos operacijomis, t.y. gamyba, distribucine veikla arba prekių ir paslaugų teikimu“.[39] Darytina išvada, kad subjekto tinkamumo klausimas neturėtų kilti siekiant įvertinti jų sudarytą susitarimą pagal Sutarties 81 str. 1 d. nuostatas. Tačiau išlieka tam tikrų niuansų – samdomi darbuotojai (veikia nesavarankiškai) nėra laikomi įmonėmis. Iš kitos pusės tikimybė, kad tokių subjektų susitarimai gali riboti konkurenciją, yra menka.

LR Konkurencijos įstatymas operuoja sąvoka „ūkio subjektai“, kuri yra atskleista Įstatymo 3 straipsnio 4 dalyje: „Ūkio subjektas – įmonės, jų junginiai (asociacijos, susivienijimai, konsorciumai ir pan.), įstaigos ar organizacijos, ar kiti juridiniai ar fiziniai asmenys, kurie vykdo ar gali vykdyti ūkinę veiklą Lietuvos Respublikoje arba kurių veiksmai daro įtaką ar ketinimai, jeigu būtų įgyvendinti, galėtų daryti įtaką ūkinei veiklai Lietuvos Respublikoje. Lietuvos Respublikos valstybės valdymo ir savivaldos institucijos laikomos ūkio subjektais, jeigu jos vykdo ūkinę veiklą“.[40] Ši sąvoka irgi apima ir juridinius, ir fizinius asmenis, todėl yra pagrindo teigti, kad tarp EB Sutartyje vartojamos sąvokos „įmonė“ ir Konkurencijos įstatyme vartojamos sąvokos „ūkio subjektas“ galima dėti lygybės ženklą. Nagrinėjamu atveju yra svarbi ne subjekto teisinė forma, bet ūkinės, komercinės veikos vykdymas.

Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio yra draudžiami visi susitarimai, kuriais siekiama riboti konkurenciją arba kurie riboja ar gali riboti konkurenciją, tačiau apie susitarimų vertinimą subjektų atžvilgiu nėra kalbama, priešingai nei EB Sutartyje (čia vartojama sąvoka „įmonės“).

1.3. Reikšmingos įtakos konkurencijai ir prekybai sąlyga

[38] Vitkus G. Europos Sąjunga. Steigimo dokumentai ir Sutartis dėl Konstitucijos Europai. – Vilnius: Eugrimas, 2005. P. 79.

[39] Junevičius A., Schaeferis H. M. Europos Bendrijos bendrosios rinkos teisė. – Kaunas: Aušra, 2005. P. 220.

[40] Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.

Mažareikšmiai susitarimai atitinka EB sutarties 81 str. 1 d. ar (ir) LR Konkurencijos įstatymo 5 str. 1 d. įtvirtintus draudžiamų susitarimų požymius, tačiau turi vieną savybę, išskiriančią juos iš konkurenciją ribojančių susitarimų bei leidžiančią toliau galioti bei teisiškai saistyti juos sudariusius ūkio subjektus – galioja civilinės teisės principas „sutartis ją sudariusiems asmenims turi įstatymo galią“. Pagal LR Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 4 dalį, tai – susitarimai, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos. EB steigimo sutartyje tokia galimybė tiesiogiai nėra numatyta (Sutartyje nėra nuostatų dėl mažareikšmių susitarimų), tačiau ETT christomatine tapusioje 1969 metų byloje „Völk v Vervaecke“[41] pasisakė dėl sudaryto susitarimo reikšmingo poveikio rinkai. Taip atsirado naujas „reikšmingo susitarimo poveikio konkurencijai“ požymis, kuris dabar traktuotinas kaip privalomas. „Europos Bendrijų Teisingumo Teismas išaiškino, kad ši nuostata netaikoma tada, kai susitarimo poveikis prekybai Bendrijos viduje arba konkurencijai yra nežymus“.[42]

Į klausimą, kas laikytina konkurencijos ribojimu, atsakymus pateikia ir nacionaliniai teisės aktai. Konkurencijos ribojimas – veiksmai, sudarantys kliūtis konkuruoti atitinkamoje rinkoje ar galintys susilpninti, iškraipyti arba kitaip neigiamai paveikti konkurenciją.[43] Apibrėžimas yra pateiktas, tačiau kiekviena jame pavartota sąvoka reikalauja detalios analizės. Savaime nėra aiškios nei „kliūties“, nei „iškraipymo“ sąvokos, o sąvokos „susilpninimas“ ir „neigiamas poveikis“ remiasi vertinamaisiais kriterijais, kurie privalo būti apibrėžti ir patikslinti atskirai.

Nors mažareikšmiai susitarimai daro neigiamą poveikį konkurencijai, o šis poveikis gali būti pastebimas, tačiau nėra reikšmingas. Suprantama, kad tokio žalingo poveikio konkurencijai nustatymas remiasi vertinamaisiais kriterijais, kurie ne visada gali būti aiškūs, o kartais gali kilti klausimų dėl jų pagrįstumo.

Nors Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalyje nėra kalbama apie būtinąją draudžiamų susitarimų reikšmingos įtakos konkurencijai sąlygą, ji egzistuoja – Europos Teisingumo Teismas savo sprendimuose laikėsi aiškios ir kryptingos pozicijos dėl reikšmingos įtakos konkurencijai sąlygos.[44] Neženkliai ribojantiems konkurenciją susitarimams (mažareikšmiams susitarimams) EB sutarties 81 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti ribojimai netaikomi, o neribojantys konkurencijos susitarimai nėra nagrinėjimo pagal minėtą straipsnį objektas.

[41] Byla 5/69 Völk v Vervaecke [1969] ECR 295.

[42] Komisijos pranešimas dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis) // [2001] OL C 368.

[43] Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.

[44] Кашкин С. Ю. Право Европейского союза. – Москва: Юристъ, 2004. Стр. 488-489.

Dr. D. Švirinas pažymi, kad reikšmingos įtakos sąlyga yra labai svarbi ūkio subjektams vertinant sudarytus susitarimus, ypatingai kai tai liečia vidurines ir mažas įmones.[45] Yra nustatyta mažų ir vidutinių įmonių sudarytų susitarimų, atitinkančių draudžiamų susitarimų požymius, mažareikšmiškumo prezumpcija. Nors šie susitarimai riboja arba potencialiai gali riboti konkurenciją, jų daromas poveikis nėra labai žalingas (mažareikšmis arba didesnis teigiamas nei neigiamas poveikis).[46]

Autoriaus manymu, itin reikšmingo poveikio konkurencijai sąlyga turėtų būti nustatoma kartu su susitarimo daroma žala. Pagrįsta gali būti kritika dėl padarytos žalos vertinimo kriterijų nustatymo. Jei nacionaliniu mastu ją įmanoma nustatyti pagal padarytą žalą atitinkamoje rinkoje veikiantiems konkurentams arba vartotojams (sunkiausiai nustatoma), tai poveikio konkurencijai Bendrijos mastu bei padarytos žalos nustatymas iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti utopinis. Tačiau „itin reikšmingos įtakos“ sąvoka yra neatsiejama nuo daromos įtakos neigiamo poveikio – žalingumo.

Ar visi reikšmingą poveikį konkurencijai darantys susitarimai veikia prekybą? Pagrįstai yra teigiama, kad sąvokas „įtaka konkurencijai“ ir „įtaka prekybai“ nederėtų tapatinti. „Nors gebėjimas daryti reikšmingą poveikį konkurencijai yra tiesiogiai susijęs su galimybe paveikti prekybą tarp valstybių narių, šie du 81 str. nurodyti „pažeidimo sudėties“ elementai nėra tapatūs“.[47] Pažymėtina, kad nors EB steigimo sutarties 81 str. 1 d. yra vartojami du kriterijai „poveikis prekybai“ ir „poveikis konkurencijai“, EK de minimis pranešimas nagrinėja klausimus, susijusius tik su poveikiu konkurencijai: „Be to, susitarimams gali būti netaikoma 81 straipsnio 1 dalis dėl to, kad jie negali pastebimai paveikti valstybių narių tarpusavio prekybos. Šis pranešimas šio klausimo nenagrinėja. Jame nenustatoma, kas nedaro pastebimos įtakos prekybai“.[48]

Įtakos prekybai sąlyga yra paaiškinta 2004 metų Europos Komisijos pranešime „Poveikio prekybai pagal Europos bendrijos steigimo sutarties 81 ir 82 straipsnius gairės“.[49] Šiuose paaiškinimuose yra pateiktos taisyklės, kurios nurodo, kada yra mažai tikėtina, kad sudaryto susitarimo poveikis valstybių narių tarpusavio prekybai būtų reikšmingas – savotiškai yra papildomas de minimis pranešimas. Poveikio konkurencijai laipsnis yra pagrindinė sąlyga, leidžianti

[45] Švirinas D. Vertikaliųjų susitarimų reglamentavimas konkurencijos teisėje: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S) / LTU. – V., 2004. P. 62.
[46] Tatham A. F. EC Law in Practice: A case-study approach. – Budapest: Hvgorac, 2006. P. 520.
[47] Lietuvos laisvosios rinkos instituto analizė „Konkurencijos teisė ir jos taikymas Lietuvoje“: http://www.lrinka.lt/uploads/files/dir17/17_0.php; prisijungimo laikas: 2007-09-19.
[48] Komisijos pranešimas dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis) // [2001] OL C 368.
[49] Komisijos pranešimas – Poveikio prekybai pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 ir 82 straipsnius gairės // [2004] OL C 101/07.

nedidelio poveikio susitarimus priskirti prie mažareikšmių. „Taikant nacionalinį Konkurencijos įstatymą nebūtinai turi būti draudžiami susitarimai, įmonių asociacijų sprendimai ar suderinti veiksmai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą, bet kurie pagal Sutarties 81 straipsnio 1 dalį neriboja konkurencijos“.[50]

[50] Europos Bendrijos konkurencijos taisyklės: http://www.konkuren.lt/konkurencija/taisykles_knyga.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-12.

2 SKYRIUS. MAŽAREIKŠMIŲ SUSITARIMŲ REGLAMENTAVIMAS

2.1. Mažareikšmių susitarimų reglamentavimo ištakos

Apie Europos Bendrijos konkurencijos teisės formavimosi pradžią galime kalbėti tik nuo 1957 metų – datos, kai įsigaliojo EB steigimo sutartis. Sutartyje mažareikšmių susitarimų sąvoka nėra minima, tačiau toks reglamentavimas yra suprantamas – joje nėra numatyta ir galimybė vertinti susitarimus mažareikšmiškumo aspektu.

Mažareikšmių susitarimų atsiradimas siejamas su Europos Teisingumo teismo praktika. Šiuo atžvilgiu chrestomatine tapo 1969 metų byla „Völk v Vervaecke“[51], kurioje ETT buvo suformuluota reikšmingos įtakos konkurencijai doktrina.[52] Laikoma, kad ši byla padėjo pagrindą de minimis doktrinai. Šios doktrinos atsiradimo priežasčių yra nemažai. Autorius visiškai sutinka su Walterio Cairnso išsakyta nuomone dėl ETT suformuluotos praktikos atsiradimo motyvų – Teismas siekė ir tebesiekia netaikyti taisyklių tokiu būdu, kad būtų „užsmaugta“ įmonė ir nuslopinta iniciatyva.[53] Nėra tikslinga drausti susitarimus ir už juos bausti (savotiška bausme ūkio subjektams gali tapti ir tokio susitarimo negaliojimas), jei jų daroma įtaka konkurencijai ir prekybai bendrame draudžiamų susitarimų kontekste nėra reikšminga, o konkurencijai padaroma žala yra menka arba jos buvimo faktą yra sunku nustatyti.

Catherine Bernard pažymi, kad konkurencijos teisėje yra tvirtai nusistovėjusi taisyklė, pagal kurią EB sutarties 81 ir 82 straipsniams yra taikoma de minimis taisyklė.[54] Kaip šios taisyklės atsiradimo pagrindas pateikiama aukščiau minėta „Völk v Vervaecke“ byla[55], o kaip taikymo pagrindas – 2001 metų Komisijos pranešimas dėl mažareikšmių susitarimų.[56]

Byloje „Völk v Vervaecke“ platintojui buvo suteikta absoliuti apsauga teritoriniu atžvilgiu.[57] Nustatyta, kad ūkio subjektai rinkoje užima nereikšmingą padėtį, todėl jų sudarytas susitarimas nekelia esminės grėsmės konkurencijai bei EB tikslams. Europos Bendrijų Teisingumo teismo indelį akcentuoja ir Europos Komisijos pranešimai: „Europos Bendrijų Teisingumo Teismas

[51] Byla 5/69 Völk v Vervaecke [1969] ECR 295.

[52] Švirinas D. Vertikaliųjų susitarimų reglamentavimas konkurencijos teisėje: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S) / LTU. – V., 2004. P. 61.

[53] Cairns W. Europos Sąjungos teisės įvadas. – Vilnius: Eugrimas, 1999. P. 250.

[54] Bernard C. Europos Sąjungos materialinė teisė. Keturios laisvės. Laisvas prekių judėjimas. – Vilnius: Eugrimas, 2005. P. 113.

[55] Korah V. An introductory guide to EC Competition Law an practice. – Portland: Hart publishing, 2004. P. 78.

[56] Komisijos pranešimas dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis) // [2001] OL C 368.

[57] Korah V. An introductory guide to EC Competition Law an practice. – Portland: Hart publishing, 2004. P. 78.

išaiškino, kad ši nuostata netaikoma tada, kai susitarimo poveikis prekybai Bendrijos viduje arba konkurencijai yra nežymus“.[58]

Pranešimus Europos komisija periodiškai leidžia nuo 1970 metų. Per tą laiką Komisijos pozicija mažareikšmių susitarimų atžvilgiu pastebimai sušvelnėjo – tą patvirtina liberalesni kriterijai, leidžiantys susitarimus, atitinkančius EB sutarties 81 straipsnio 1 dalies kriterijus, priskirti prie tų, kurių poveikis Bendrijos viduje arba poveikis konkurencijai nėra reikšmingas. Toks konkurencijos politikos liberalizavimas „nereikšmingų susitarimų“ atžvilgiu visiškai atitinka ETT poziciją – mažareikšmiai susitarimai neiškraipo bendrosios rinkos bei nekelia grėsmės Bendrijos tikslams. Anot dr. Irmanto Norkaus, „komisijos pranešimų tikslas – didinti teisinį tikrumą ir apsisaugoti nuo pranešimų apie susitarimus, kurie akivaizdžiai neprieštarauja EB sutarties 81 straipsniui“.[59]

Pirmosios EK pranešimų redakcijos neatspindėjo realios padėties rinkoje – vertikalieji (tarp skirtingų lygmenų ūkio subjektų) ir horizontalieji (tarp to paties lygmens ūkio subjektų) susitarimai buvo traktuojami vienodai, nors šių susitarimų pavojingumo laipsnis buvo ir tebėra skirtingas. Preziumuojama, kad horizontalieji susitarimai tarp ūkio subjektų yra pavojingesni už vertikaliuosius[60], o jų poveikis konkurencijai yra didesnis. 1986 metų EK pranešime buvo nustatytas griežtas 5 procentų atitinkamos rinkos dalies slenkstis, kuris galiojo įvairių rūšių susitarimams. Tokia Europos Komisijos pozicija sulaukė pagrįstos kritikos.[61] Pranešime nebuvo atsižvelgta į skirtingą sudarytų susitarimų pavojingumo laipsnį.

Nepagrįstai Komisijos buvo nustatyta ir ilgai galiojo bendrųjų metinių pajamų riba – 300 milijonų ekių. Galimybe nustatyti tokią ribą pasinaudojo ir Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba – 2000 metų nutarime „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio nelaikomi Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 ir 2 dalių pažeidimu, patvirtinimo“ yra nustatyta 10 mln. litų riba vertikaliesiems susitarimams bei 5 mln. litų riba horizontaliesiems ir mišriesiems susitarimams. Tokie reikalavimai nacionaliniu lygmeniu nepagrįstai buvo taikomi net ketverius metus (2000-2004 m.).

---

[58] Komisijos pranešimas dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis) // [2001] OL C 368.

[59] Norkus I. Draudžiami susitarimai pagal Europos bendrijos konkurencijos teisę: Daktaro disertacija. Socialiai mokslai: teisė (01 S) / VU. – V., 2001. P. 146.

[60] Berry E., Hargreaves S. European Union Law Textbook. Second edition. – New York: Oxford university press, 2007. P. 262.

[61] Jones A., Sufrin B. EC Competition law. Texts, cases, and materials. – New York: Oxford university press, 2001. P. 129.

Tokią Konkurencijos tarybos poziciją yra sunku paaiškinti – Europos Bendrijos mastu šios taisyklės buvo liberalizuotos 1997 metais, tačiau į tai iki galo nebuvo atsižvelgta rengiant 2000 metų nutarimą „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“.

Dabar galiojantis 2001 metų Komisijos pranešimas „Dėl mažareikšmių susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis)“ nenumato bendrųjų ribinių pajamų kriterijaus, nustato 15 proc. slenkstį vertikaliesiems susitarimams bei 10 proc. slenkstį – horizontaliesiems ir mišriesiems. Pastarieji yra apibrėžiami per požymius, nėra vartojamos sąvokos „horizontalieji“, „vertikalieji“ ir „mišrieji“.

Teisinėje literatūroje yra pabrėžiama, kad praktinis mažareikšmių susitarimų vertinimas yra kur kas sudėtingesnis nei atrodo iš teorinės pozicijos.[62]

2.2. Mažareikšmiams susitarimams taikytinos taisyklės

Europos Bendrija neapribojo valstybių narių teisės išlaikyti tam tikrus mažareikšmių susitarimų reglamentavimo bei vertinimo ypatumus. Europos Tarybos 2002 metų gruodžio 16 dienos reglamente „Dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo“[63] yra nurodyta, kad šis teisės aktas netrukdo valstybėms narėms savo teritorijose įgyvendinti nacionalinių teisės aktų, suderintų su bendraisiais Bendrijos teisės principais, nuostatas. EB Steigimo sutarties 81 straipsnio tikslas – ginti veiksmingą konkurenciją Bendrojoje rinkoje, todėl visos nacionalinės nuostatos, neprieštaraujančios šiam tikslui, yra toleruotinos.

Iš kitos pusės, Lietuvos Respublikos nacionaliniai teisės aktai kartu yra skirti ir vidaus rinkos apsaugai nuo konkurencijos ribojimų – nacionaliniai teisės aktai yra pritaikyti prie dviejų ar daugiau nacionalinių subjektų sudarytų susitarimų, atitinkančių draudžiamų susitarimų požymius. „Valstybių narių konkurencijos institucijos ir teismai gali taikyti šiuos teisės aktus savo teritorijoje tiek, kiek jų pagrindinis tikslas skiriasi nuo tikslo ginti konkurenciją rinkoje. Taigi valstybės narės pagal šį reglamentą savo teritorijose gali įgyvendinti nacionalinius teisės aktus, draudžiančius ar nustatančius sankcijas už nesąžiningos prekybos veiksmus – tiek vienašalius, tiek sutartinius“.[64]

---

[62] Weatherill S., Beaumont P. EU law. Third edition.– London, Penguin Books, 1999. P. 815.

[63] Europos Bendrijos konkurencijos taisyklės: http://www.konkuren.lt/konkurencija/taisykles_knyga.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-12.

[64] Ten pat.

Nacionaliniai teisės aktai neišvengiamai buvo derinami su turtingesnę patirtį turinčios Bendrijos teisės aktais. Iš kitos pusės, nepriklausomybę atkūrusi Lietuvos valstybė nuo pat pirmųjų nepriklausomybės metų pasiskolino EB nuostatas Konkurencijos teisės srityje.

Valstybės narės pačios reguliuoja draudžiamų susitarimų klausimus (pvz. Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 5 str.), jei jie neturi jokio arba reikšmingo poveikio prekybai tarp valstybių narių. Jei susitarimas turi poveikį ar potencialiai gali paveikti prekybą tarp valstybių narių, kartu yra taikomos ir EB steigimo Sutarties 81 straipsnio nuostatos: „Valstybių narių konkurencijos institucijos ar nacionaliniai teismai, taikydami nacionalinius konkurencijos įstatymus susitarimams, įmonių asociacijų sprendimams ar suderintiems veiksmams tokia prasme, kaip apibrėžta Sutarties 81 straipsnio 1 dalyje, jei jie gali paveikti prekybą tarp valstybių narių tokia prasme, kaip apibrėžta minėtoje straipsnio dalyje, tuomet tokiems susitarimams, sprendimams ar suderintiems veiksmams taikomos ir Sutarties 81 straipsnio nuostatos“.[65] Vien poveikio prekybai sąlyga neleidžia taikyti Sutarties 81 straipsnio, jei nėra neigiamo poveikio konkurencijai. EK pažymėjo, kad negalima nustatyti tokių nuostatų ir nacionaliniuose konkurencijos įstatymuose, tačiau 3 straipsnio 2 dalyje minimas poveikis prekybai tarp valstybės narių.

Nacionaliniams teismams yra suteikta teisė taikyti Sutarties 81 straipsnį.

2.3. Mažareikšmių susitarimų reglamentavimas Lietuvos Respublikos teisės aktuose

Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje yra pateiktas pavyzdinis susitarimų, kurie riboja ar potencialiai gali riboti konkurenciją sąrašas. Tokie susitarimai yra draudžiami, tačiau to paties straipsnio 4 dalyje yra numatyta nedidelės įtakos konkurencijai sąlyga, kurią tenkinantys susitarimai nėra draudžiami, o juos sudariusiems asmenims atsiranda sutartyje numatytos teisės ir pareigos. Ją galima vadinti mažareikšmio poveikio sąlyga, kurios kriterijų nustatymas yra pavestas kompetentingai institucijai – Konkurencijos tarybai. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatyme nėra numatyta kriterijų, kurie leistų vieną ar kitą susitarimą priskirti mažareikšmių susitarimų grupei. Be galimybės netaikyti Konkurencijos įstatymo 5 str. 1 d. nuostatas, Įstatymo 25 str. 4 d. 1 p. yra numatyta galimybė atsisakyti pradėti tyrimą, jei „pareiškime nurodyti faktai yra mažareikšmiai, nedarantys esminės žalos šio įstatymo saugomiems interesams“.

Kodėl Konkurencijos įstatyme nebuvo apibrėžta mažareikšmiškumo ar (ir) mažareikšmių susitarimų sąvokos? Tai buvo galima padaryti įstatymo 3 straipsnyje kartu su kitomis sąvokomis.

[65] Ten pat.

Kodėl nebuvo pateikti tikslūs reikšmingos įtakos konkurencijai nustatymo kriterijai? Įstatyme tik pateikiamas „lemiamos įtakos“ apibrėžimas. Tai galėjo būti padaryta dėl kelių priežasčių:

1. įstatymų leidėjas suprato, kad „mažos reikšmės“ susitarimų nustatymo kriterijai yra reguliuojami dinamiškos rinkos, todėl iškilo būtinybę šios kriterijus įtvirtinti žemesnę teisinę galią turinčiuose aktuose, kurių pakeitimo tvarka yra lengvesnė;
2. įstatymų leidėjas suprato, kad tikslesnius kriterijus nustatyti bei reaguoti į rinkoje vykstančius pasikeitimus gali tik specializuota institucija. Lietuvos Respublikoje – Konkurencijos Taryba.

Tai paaiškina kodėl patogus, tačiau nuolatinės priežiūros reikalaujantis instrumentas, buvo patikėtas Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybai. „Reikalavimus ir sąlygas tokiems susitarimams teisės aktu nustato Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba“.[66]

Konkurencijos taryba yra įpareigota nustatyti reikalavimus ir sąlygas, kurie iš draudžiamų susitarimų išskirtų tokius, kurių žalingas poveikis konkurencijai nėra žymus. Įpareigojimas yra išreikštas žodžiu „nustato“. Ypatingai yra svarbūs du KT nutarimai: „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“[67] ir „Dėl Konkurencijos tarybos paaiškinimų dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo“.[68]

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1992 m. rugsėjo 15 d. priimtame Konkurencijos įstatymo[69] 4 straipsnyje buvo pateiktas draudžiamų susitarimų pavyzdinis sąrašas, 5 straipsnyje buvo pateiktos šokių susitarimų išimtys, tačiau apie mažareikšmius susitarimus nebuvo kalbama. Įstatymui neprieštaravo susitarimai, kurie pastoviai mažino kainas vartotojams arba gerino prekių kokybę. Tai yra išimtys, tačiau apie itin nereikšmingą poveikį prekybai nėra kalbama.

Pirmasis nepriklausomos Lietuvos Konkurencijos įstatymas į 4 straipsnyje patenkančių susitarimų atžvilgiu buvo griežtas – negaliojo de minimis taisyklė, kuri galėtų leisti konkurencijai nedarantiems reikšmingos įtakos susitarimams įveikti „draudžiamų susitarimų testą“.

Tokį reglamentavimą nebūtų sunku paaiškinti – pirmais nepriklausomybės metais buvo siekiama pertvarkyti valstybę bei pritaikyti ją gyvenimui rinkos ekonomikos sąlygomis. Viskas, kas galėjo riboti konkurenciją, turėjo būti netoleruotina ir draudžiama. Tuo metu galioję rekomendacinio

[66] Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.

[67] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2004 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 1S-172 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6732.

[68] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2000 m. vasario 24 d. nutarimas Nr. 19-487 „Dėl Konkurencijos tarybos paaiškinimų dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 19-487.

[69] Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 29-841.

pobūdžio Europos Komisijos pranešimai dėl mažareikšmių susitarimų buvo palikti šešėlyje, tačiau neilgam.

Jau 1999 metų Konkurencijos įstatymo redakcijos 5 straipsnio 4 dalyje atsirado nuostata: „Šio straipsnio 1 ir 2 dalių pažeidimu nelaikomi nedidelę atitinkamos rinkos dalį turinčių ūkio subjektų sudaryti susitarimai, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos“.[70] Atkreiptinas dėmesys, kad mažareikšmiai susitarimai galėjo būti sudaryti tik nedidelę atitinkamos rinkos dalį turintys ūkio subjektai. Detalias taisykles turėjo nustatyti Konkurencijos taryba, kas ir buvo padaryta 2000 metų nutarimu.[71]

2004 metais priėmus Lietuvos Respublikos „Konkurencijos įstatymo pakeitimo ir papildymo, Valstybės pagalbos ūkio subjektams kontrolės įstatymo pripažinimo netekusio galios ir Civilinio proceso kodekso 1 straipsnio pakeitimo“ įstatymą[72] šis straipsnis buvo pakoreguotas ir įgavo dabar galiojantį pavidalą.

Kokie buvo esminiai pakeitimo įstatymo įnešti pakeitimai? Iš straipsnio dingo reikalavimas ūkio subjektams turėti tik nedidelę atitinkamos rinkos dalį, jeigu jie norėjo pagrįstai tikėtis, kad tarp jų sudaryti susitarimai, nepaisant patekimo į draudžiamų susitarimų sąrašą, liks galioti ir jiems turės įstatymo galią.

2.4. EB ir Lietuvos Respublikos teisės aktų dėl mažareikšmių susitarimų teisinė galia

Pranešimais dėl mažareikšmių susitarimų buvo siekiama padėti valstybių narių teismams ir valdžios institucijoms taikyti EB sutarties 81 straipsnį. Tokie pranešimai yra rekomendacinio pobūdžio, tačiau valstybės narės atsižvelgia į Europos Komisijos patarimus – atsižvelgė ir Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba, kuriai Lietuvos Respublikos Seimo priimtu Konkurencijos įstatymu buvo pavesta parengti reikalavimus ir sąlygas mažareikšmiams susitarimams vertinti. Ne tik priimamo akto rūšis nurodo EK de minimis pranešimo neprivalomą pobūdį, bet ir pačiame dokumente yra nurodoma, kad jis nesaisto nei teisminių, nei valdžios institucijų. Tai – patogus

[70] Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856. ir Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo pakeitimo ir papildymo, Valstybės pagalbos ūkio subjektams kontrolės įstatymo pripažinimo netekusiu galios ir Civilinio proceso kodekso 1 straipsnio pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2244.

[71] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2000 m. sausio 21 d. nutarimas Nr. 6-176 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio nelaikomi Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 ir 2 dalių pažeidimu, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 6-176.

[72] Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo pakeitimo ir papildymo, Valstybės pagalbos ūkio subjektams kontrolės įstatymo pripažinimo netekusiu galios ir Civilinio proceso kodekso 1 straipsnio pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2244.

įrankis, skirtas padėti valstybėms narėms vienodai arba bent panašiai vertinti draudžiamų susitarimų požymius atitinkančius ūkio subjektų veiksmus, nenukrypti nuo bendros EB formuojamos praktikos.

Kitaip yra dėl nacionalinio reglamentavimo – Konkurencijos tarybos priimtas poįstatyminis aktas, reglamentuojantis mažareikšmių susitarimų klausimus, yra privalomojo pobūdžio. Į jį netiesiogiai nukreipia Konkurencijos įstatymas, nustatydamas Konkurencijos tarybai pareigą reglamentuoti mažareikšmius susitarimus. „Mažareikšmių susitarimų „reabilitavimas“ įstatyme, o ne rekomendacinio pobūdžio akte – sveikintinas dalykas. Tai, be abejo, suteikia daugiau teisinio tikrumo ūkio subjektams“.[73]

2.5. Vartojamų sąvokų (de minimis ir mažareikšmiai susitarimai) analizė

Taisės aktuose ir teisės literatūroje dažnai yra vartojamos skirtingos sąvokos, todėl verta atskirai panagrinėti ir jas. Tai padės išvengti nesusipratimų pasirinktų klausimų nagrinėjimo metu. Jei Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarime „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“[74] mažareikšmių susitarimų sąvoka yra atskleidžiama tik per jų požymius (mažareikšmis poveikis), Europos Komisijos periodiškai leidžiamuose pranešimuose[75] galime aptikti net kelias sąvokas – mažareikšmiai susitarimai ir de minimis. Jos yra vartojamos ir Komisijos pranešimų antraštėse.[76]

Ar dėl dviejų sąvokų vartojimo nėra apkraunamas rekomendacinio pobūdžio teisės aktas? Jame yra vartojamos sąvokos: „agreements of minor importance“ (liet. „mažareikšmiai susitarimai“) ir „de minimis“. Jei šios sąvokos yra tapačios, jų vartojimas kartu yra netikslingas. Suprantama, kad teisės akto adresatai nėra klaidinami dėl sąvokų netapatumo, tačiau „dvigubų standartų“ išvengimas palengvintų mažareikšmių susitarimų nustatymo, nagrinėjimo ir vertinimo praktiką.

Šių sąvokų tapatumas yra akcentuojamas ir teisinėje literatūroje – PHARE įgyvendinamo projekto „Lietuvos administracinių teismų mokymo programos sukūrimas ir įgyvendinimas“ metu išleisto leidinio „Europos Sąjungos teisės seminarai“ pateiktame terminų žodynėlyje mažareikšmių susitarimų sąvoka yra atskleidžiama prie „de minimis“ susitarimų.[77]

---

[73] Norkus I. Draudžiami susitarimai pagal Europos bendrijos konkurencijos teisę: Daktaro disertacija. Socialiai mokslai: teisė (01 S) / VU. – V., 2001. P. 164.

[74] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2004 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 1S-172 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6732.

[75] Tatham A. F. EC Law in Practice: A case-study approach. – Budapest: Hvgorac, 2006. P. 519.

[76] Komisijos pranešimas dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis) // [2001] OL C 368.

[77] Block C.H. Europos Sąjungos teisės seminarai. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 327.

3 SKYRIUS. MAŽAREIKŠMIŲ SUSITARIMŲ REGLAMENTAVIMO IR VERTINIMO YPATUMAI

3.1. Mažareikšmių susitarimų vertinimas Bendrijos ir nacionaliniu lygmenimis

Mažareikšmiai susitarimai gali būti vertinami dviem lygmenimis – Europos Bendrijos bei nacionaliniu. Tai, kad įsigaliojęs 2004 metų LR Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“ atkartoja beveik visas pagrindines 2001 metų EK pranešimo nuostatas reiškia, kad nustatymo kriterijai yra labai panašūs, tačiau EB mastu mažareikšmiu pripažintas susitarimas nebūtinai tokiu bus pripažintas ir pagal Lietuvos Respublikos konkurencijos teisės taisykles. Tai sąlygoja ne tik vertinamieji kriterijai, bet ir kiekvienos valstybės teisinės, ekonominės bei geografinės realijos. Du subjektai, kurių susitarimo ribos nėra išplečiamos už vienos valstybės ribų, gali būti vertinami kitaip – atitinkama rinka yra vertinama ir pagal teritorinį kriterijų.

Skirtumai slypi rinkų ypatumuose. Suprantama, kad Bendrijos tikslas – bendrosios rinkos sukūrimas ir jos apsauga, tačiau tarp dviejų nacionalinių subjektų sudarytas susitarimas, neturintis įtakos prekybai tarp valstybių narių ir poveikio EB konkurencijos teisei, vertintinas tik pagal Konkurencijos įstatymo 5 straipsnį. „Nereikšminga ūkio subjektų padėtis rinkoje leidžia manyti, kad jų susitarimas nekels grėsmės Bendrijos tikslams. Tačiau tai nereiškia, kad toks susitarimas nebus vertinamas nacionalinės teisės aspektu“.[78]

Europos Komisijos pranešimų dėl nedidelės svarbos arba mažareikšmių susitarimų tikslas – leisti kai kuriems ūkio subjektų sudarytiems susitarimams, kurie neženkliai veikia valstybių narių tarpusavio prekybą, tačiau kuriais siekiama riboti arba yra ribojama konkurencija ir kurie neženkliai iškraipo bendrąją rinką, galioti.

Nei valstybių narių teismai, nei valdžios institucijos nėra įpareigoti vadovautis Europos Komisijos pranešimu, tiesiogiai ar netiesiogiai laikytis jame nustatytų reikalavimų ir kriterijų – visas pranešimo tekstas yra rekomendacinio pobūdžio, tačiau ne tik šis požymis įpareigoja visapusiškai, nuodugniai ir liberaliai nagrinėti susitarimo pripažinimo mažareikšmiu klausimą. Komisija siekė nenukrypti nuo ETT formuojamos praktikos mažareikšmių susitarimų atžvilgiu – ginčytinų susitarimų vertinimas privalo būti liberalus, o nustatytos ūkio subjektų užimamų atitinkamų rinkos

[78] Švirinas D. Vertikaliųjų susitarimų reglamentavimas konkurencijos teisėje: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S) / LTU. – V., 2004. P. 62.

dalių ribos nėra pagrindinis kriterijus, kuriuo privalo vadovautis institucijos, siekiančios taikyti „mažareikšmiškumo išlygą“.

Nereikia pamiršti, kad kiekvienas tarp ūkio subjektų sudarytas susitarimas yra individualus, todėl reikalavimas kiekvieną iš sudarytų susitarimų vertinti individualiai ir, esant pakankamam pagrindui, nukrypti nuo nustatytų atitinkamų rinkos dalių ribų taisyklės yra pagrįstas. Nustatytos užimamų rinkos dalių ribos horizontaliesiems, vertikaliesiems ir mišriesiems susitarimams yra ir privalo išlikti orientacinio pobūdžio. Į nustatytas procentines išraiškas galima orientuotis, tačiau negalima laikyti jų nekvestionuojamomis. Šios atitinkamos rinkos dalys buvo nustatytos bendrai įvertinus tarp ūkio subjektų sudarytų susitarimų poveikį konkurencijai, tačiau tai nereiškia, kad visais atvejais neženkliai viršijant šias ribas susitarimas itin ribos konkurenciją. Ir po 20 procentų atitinkamų rinkų užimantys ūkio subjektai gali sudaryti vertikalųjį susitarimą, kurio poveikis pastebimai neiškraipys padėties rinkoje ir reikšmingai neribos konkurencijos.

Griežtas nustatytų kriterijų laikymasis vadintinas bendruoju tarp ūkio subjektų sudarytų susitarimų vertinimu, o kriterijų taikymas, atsižvelgiant į visas susitarimo aplinkybes bei realią grėsmę riboti konkurenciją, individualiuoju.

2001 metų EK pranešimas numato individualaus vertinimo, kuris atspindėtų ETT išreikštą poziciją, galimybę. „Šiame pranešime, naudodama rinkos dalies ribas, Komisija nustatė, kas nėra žymus konkurencijos ribojimas pagal EB sutarties 81 straipsnį. Šis negatyvus žymumo apibrėžimas nereiškia, kad įmonių susitarimai, viršijantys šiame pranešime nustatytas ribas, žymiai riboja konkurenciją. Tokie susitarimai gali taip pat daryti nereikšmingą įtaką konkurencijai ir todėl gali būti nedraudžiami pagal 81 straipsnio 1 dalį“.[79] Tokia EK pozicija leidžia objektyviai įvertinti kiekvieną susitarimą ir nepagrįstai neeliminuoti susitarimo, kuris nors ir atitinka draudžiamų susitarimų požymius, tačiau yra naudingas jį sudariusiems subjektams, o jo poveikis konkurencijai nėra itin reikšmingas. Praplečiant galimybes pripažinti draudžiamų susitarimų požymius atitinkančius ūkio subjektų veiksmus, yra išsaugomas civilinių teisinių santykių stabilumas.

Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba 2004 metų nutarime tokios atskiros (neskaitant 6 punkto[80], kuris yra taikomas tęstiniam susitarimo galiojimui) galimybės nenumatė, tačiau tai nereiškia, kad bet kokiu atveju neženkliai nustatytas atitinkamų rinkų dalių ribas viršijantys susitarimai bus pripažinti negaliojančiais, o juos sudarę ūkio subjektai bus baudžiami. Reikėtų

[79] Komisijos pranešimas dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis) // [2001] OL C 368.

[80] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2004 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 1S-172 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6732.

atkreipti dėmesį į konkurencijos ribojimo mastą, o ne į formalius kriterijus (į ekonominius, o ne tik į teisinius). Manytina, kad Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba turėtų atsižvelgti į visus sudaryto susitarimo aspektus, įvertinti juos ir teisiniu, ir ekonominiu požiūriu bei naujoje nutarimo redakcijoje aptarti galimybę susitarimus, kurie nors ir viršija nustatytas ribas, tačiau itin neriboja konkurencijos, pripažinti mažareikšmiais. Dabartinis reglamentavimas to nenumato, tačiau tai prieštarauja šio instituto esmei, riboja ūkio subjektų galimybes sudaryti susitarimus, kurie riboja konkurenciją, tačiau tą daro nedideliu mastu. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba turėtų vertinti ekonominiu požiūriu ir susitarimus, kuriuos sudarė subjektai, užimantys rinkos dalis, viršijančias nutarime nustatytas ribas. Klaidinga vadovautis vien 10 procentų barjeru horizontaliesiems ir mišriesiems susitarimams bei 15 procentų barjeru vertikaliesiems susitarimams. Tai – prezumpcijos, kurios paneigiamos nustačius, kad sudarytas susitarimas nedaro reikšmingos įtakos konkurencijai. Siūlytina Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybai naujoje nutarimo redakcijoje aptarti ir šiuos klausimus. Galima būtų perkelti atitinkamas dalis ir iš Europos Komisijos de minimis pranešimo.

Ir EK pranešime, ir nacionaliniame poįstatyminiame teisės akte yra numatyta galimybė netaikyti draudžiamų susitarimų nuostatų, jei per dvejus kalendorinius metus iš eilės susitarimą sudariusių ūkio subjektų rinkos dalys 2 procentiniais punktais neviršija nustatytų rinkos dydžių:

1) horizontalieji ir mišrieji susitarimai tarp ūkio subjektų, kurių bendrai užimama atitinkamos rinkos dalis neviršija 12 procentų;
2) vertikalieji susitarimai tarp ūkio subjektų, kurių kiekvieno atskirai užimama atitinkamos rinkos dalis neviršija 17 procentų;

Autoriaus manymu, visi tarp ūkio subjektų sudaryti susitarimai turėtų būti vertinami individualiai, o nustatytos procentinės išraiškos atitinkamos rinkos daliai turėtų išlaikyti tik orientacinį pobūdį. Net ir pastebimas nukrypimas nuo šių rekomendacijų neturėtų reikšti automatinio susitarimo uždraudimo ir negaliojimo – kiekvienu atveju turi būti nustatomas realus poveikis konkurencijai ir rinkai.

Europos Bendrijos ir nacionalinių teisės aktų nustatyti barjerai vertintini kaip prezumpcijos, kurios gali būti paneigtos įrodant, kad vertinamo susitarimo įtaka nebuvo reikšminga. Tik toks sudarytų susitarimų traktavimas padėtų apsaugoti civilinių teisinių santykių stabilumą.

3.2. Rinkos dalies nustatymas. Atitinkama rinka

Vertinant kiekvieną tarp ūkio subjektų sudarytą susitarimą, iškila būtinybė nustatyti jų užimamą rinkos dalį. Kiekvieno ūkio subjekto rinkos dalis yra nustatoma atskirai. Tik turint tikslią rinkos dalies procentinę išraišką, galima taikyti nuostatas dėl konkretaus susitarimo vertinimo pagal kriterijus, leidžiančius jį pripažinti mažareikšmiu.

Europos Komisijos de minimis pranešimo 10 punkte yra nurodyta, kad norint apskaičiuoti rinkos dalį, būtina nustatyti atitinkamą rinką, kurią sudaro atitinkama produkto rinka ir atitinkama geografinė rinka.[81] Detalesni kriterijai yra pateikiami pranešime „Dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo Bendrijos konkurencijos prasme“. LR Konkurencijos taryba 2000 metais priėmė nutarimą „Dėl Konkurencijos tarybos paaiškinimų dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo“.[82] Jame yra nurodyta, kad buvo siekiama suderinti LR ir EB konkurencijos santykius reglamentuojančias teisės normas, todėl galime kalbėti apie vieningų atitinkamos rinkos apibrėžimo taisyklių galiojimą. Apskaičiuojant atitinkamą rinką yra remiamasi ūkio subjektų pardavimo apimtimis bei kitais kriterijais.

Pagrindinis keliamas tikslas – nustatyti tam tikros prekės rinką tam tikroje geografinėje teritorijoje arba teritorijoje, kur yra susiduriama su panašiomis konkurencijos sąlygomis.

3.3. Europos Bendrijos ir nacionalinio draudžiamų susitarimų reglamentavimo santykis

Europos Bendrijos konkurencijos teisė reglamentuoja visuomeninius santykius, darančius ar potencialiai galinčius padaryti įtaką konkurencijai visos Bendrijos mastu, todėl EB sutarties 81 straipsnio 1 dalies nuostatos tampa reikšmingomis ir aktualiomis tada, kai ūkio subjektų sudarytas susitarimas riboja konkurenciją ir (ar) prekybą ne vienos valstybės ar atskiro jos administracinio vieneto mastu. Preziumuojama, kad susitarimas tarp dviejų Lietuvos Respublikos įmonių, kuris riboja konkurenciją tik vidaus rinkoje (lokaliniu mastu), nedarys įtakos prekybai ir konkurencijai tarp valstybių narių. Tokie susitarimai yra vertinami pagal Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalį.

Jei susitarimas buvo pripažintas mažareikšmiu EB mastu, reiškia, kad jis nėra draudžiamas pagal EB sutarties 81 str. 1 d. Tačiau automatiškai nereiškia, kad vertinant pagal nacionalines teisės nuostatas jo laukia analogiškas likimas. Tas pats susitarimas gali būti vertinamas kartu ir pagal EB sutarties 81 str. 1 d., ir pagal Konkurencijos įstatymo 5 str. 1 d.

---

[81] Komisijos pranešimas dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis) // [2001] OL C 368.

[82] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2000 m. vasario 24 d. nutarimas Nr. 19-487 „Dėl Konkurencijos tarybos paaiškinimų dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 19-487.

Viena iš pagrindinių problemų – apibrėžtumo nebuvimas: „paminėtina tik platesnė problema – šios ES teisės aktų nuostatos turi būti taikomos Lietuvoje tuomet, kai gali būti „paveikta valstybių narių tarpusavio prekyba“. Šios sąvokos apibrėžimo nepateikia nei vienas ES teisės aktas, todėl taikant ją praktiškai iškyla nemažai problemų“[83].

3.4. Horizontaliųjų mažareikšmių susitarimų reglamentavimo ir vertinimo ypatumai

Mažareikšmiai horizontalieji susitarimai – horizontalieji susitarimai (sudaryti tarp konkurentų), nepatenkantys į EB steigimo sutarties 81 str. 1 d. ar (ir) Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 5 str. 1 d. reguliavimo sritį dėl negalėjimo itin riboti konkurencijos.

Preziumuojama, kad horizontalieji ūkio subjektų sudaryti susitarimai yra pavojingesni už vertikaliuosius, todėl mažareikšmiškumo nustatymo kriterijai yra pastebimai griežtesni. Tačiau, kaip jau buvo minėta, kiekvienas susitarimas privalo būti vertinamas individualiai, atsižvelgiant į jo realų poveikį konkurencijai, prekybai.

Tokie susitarimai yra sudaromi tarp ūkio subjektų, kurie atitinkamoje rinkoje yra tiesioginiai ar potencialiai galintys tapti tiesioginiais konkurentais – pvz. tarp konkuruojančių gamintojų arba tarp konkuruojančių prekiautojų tam tikra produkcija. Horizontaliuosius susitarimus sudarantys ūkio subjektai turi veikti tame pačiame prekės gamybos ir (ar) platinimo lygmenyje, kitaip susitarimo traktavimas bus kitoks.

Naujausiame Europos Komisijos pranešime horizontaliųjų susitarimų terminas nėra vartojamas, tačiau jie yra išskiriami pagal požymius: „kai susitarimą sudaro įmonės, kurios yra realios arba potencialios konkurentės, bet kurioje iš šių rinkų (konkurentų susitarimai)“.[84] Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas irgi nepateikia horizontaliųjų susitarimų sąvokos, tačiau ji yra pateikiama poįstatyminiame akte, kuris reguliuoja mažareikšmių susitarimų klausimus. Konkurencijos tarybos nutarimo „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“ 2 punkte yra pateikiamas toks apibrėžimas: „Horizontalusis susitarimas – susitarimas tarp dviejų ar daugiau ūkio subjektų, kurių kiekvienas veikia tame pačiame prekės gamybos ar platinimo lygmenyje ir kuris apima prekių pirkimo, pardavimo ar perpardavimo sąlygas.“

[83] Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos civilinėje teisėje. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 175.

[84] Komisijos pranešimas dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis) // [2001] OL C 368.

„Bendradarbiavimas yra „horizontalaus pobūdžio“, jeigu susitarimą sudaro arba suderintus veiksmus vykdo įmonės, kurios veikia tame pačiame rinkos lygmenyje (lygmenyse). Daugeliu atvejų horizontalus bendradarbiavimas prilygsta bendradarbiavimui tarp konkurentų. Jis apima, pavyzdžiui, tokias sritis kaip moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra gamyba, pirkimas ar komercializacija“.[85]

Horizontaliųjų susitarimų sąvoka bus labai naudinga nagrinėjant šių susitarimų reglamentavimo ir vertinimo ypatumus.

1) **Reglamentavimas ir vertinimas pagal Europos Bendrijos konkurencijos teisę**

Esant pagrįstoms abejonėms dėl tarp ūkio subjektų sudaryto susitarimo prieštaravimo imperatyvioms teisės normoms, būtina patikrinti ar tarp šių ūkio subjektų sudarytas susitarimas atitinka EB sutarties 81 straipsnio 1 dalies požymius. Tik nustačius, kad šie susitarimai patenka į minėto straipsnio reguliavimo sritį, galima nagrinėti klausimą dėl jų pripažinimo mažareikšmiais.

Kiekvienas susitarimas privalo būti įvertintas atskirai (individualiai) – vertinimo kriterijai turi būti ne tik teisiniai, bet ir ekonominiai. Tokios pozicijos pastaraisiais metais nuosekliai laikosi ir Europos Komisija: „vertinant didesnis dėmesys turi būti skiriamas ekonominiams kriterijams, siekiant geriau atspindėti paskutines įgyvendinimo praktikos naujoves bei Europos Bendrijų Teisingumo Teismo ir Pirmosios instancijos teismo precedentų teisę“.[86] Susitarimai pripažintini mažareikšmiais tada, kai jų poveikis konkurencijai, prekybai nėra reikšmingas. Esant sudarytam horizontaliajam susitarimui yra vertinami veiksmai, kuriuos atliko to paties lygmens ūkio subjektai.

Tik konstatavę, kad tarp subjektų sudarytas susitarimas atitinka EB sutarties 81 str. 1 d. nustatytus požymius, pagal jį sudariusiųjų subjektų požymius yra priskiriamas prie horizontaliųjų, galime naudotis atitinkamais EK de minimis pranešimo punktais.

Komisija mano, kad sudarytas tarp įmonių susitarimas žymiai neriboja konkurencijos pagal 81 straipsnio dalį, „jei susitarimo šalių bendrai užimama rinkos dalis yra nedidesnė kaip 10 procentų bet kurios šiuo susitarimu paveiktos atitinkamos rinkos, kai susitarimą sudaro įmonės, kurios yra realios arba potencialios konkurentės, bet kurioje iš šių rinkų (konkurentų susitarimai)“.[87] Pranešime vartojama sąvoka „įmonės“ aiškinama labai plačiai.

Vertinant sudaryta susitarimą, būtina nustatyti kiekvieno rinkos dalyvio užimamą dalį atitinkamoje rinkoje. Šis uždavinys yra sudėtingas, ypatingai tada, kai susitariančiųjų subjektų

[85] Komisijos pranešimas – Europos bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio taikymo horizontaliesiems susitarimams gairės // [2001] OL C 3/02.
[86] Ibid.
[87] Komisijos pranešimas dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis) // [2001] OL C 368.

skaičius yra didelis. Atitinkamos rinkos dalis – tam tikros prekės rinkos dalis tam tikroje geografinėje teritorijoje.[88] Kyla net keli nauji uždaviniai – nustatyti prekės rinką ir nustatyti teritoriją, kurioje yra susiduriama su panašiomis konkurencijos sąlygomis.

Horizontaliųjų susitarimų pavojingumas privertė nustatyti griežtą 10 procentų atitinkamos rinkos ribą, tačiau ji yra kur kas liberalesnė nei ankstesnių Komisijos pranešimų įtvirtinta penkių procentų riba.[89] Pranešime nėra numatyti reikalavimai kiekvieno ūkio subjekto užimamai rinkos daliai – svarbu, kad bendra suma neviršytų dešimties procentų. Jei abiejų konkuruojančių subjektų bendra užimama dalis atitinkamoje rinkoje šiek tiek viršija nustatytą ribą, nereiškia, kad susitarimui negali būti taikomos de minimi pranešimo nuostatos ir jam bus taikomas EB sutarties 81 str. 1 d. nustatytas draudimas. Taip pat nereiškia, kad ūkio subjektų užimama mažesnė dalis rinkoje automatiškai leis išvengti „visiško uždraudimo“ principo taikymo.

Autoriaus manymu, svarbiausias kriterijus – konkurencijos ribojimo laipsnis, todėl EK nustatytos prezumpcijos galioja tol, kol nėra paneigiamos. Jas paneigti gali arba susitarime nedalyvaujantys kiti ūkio subjektai, kurių teises ir teisėtus interesus pažeidžia sudarytas susitarimas, arba klausimą dėl susitarimo pripažinimo mažareikšmių nagrinėjanti institucija, gavusi rinkos tyrimą atlikusių kompetentingų asmenų (ekspertų, ekonomistų) išvadas. Kaip pasiskirsto įrodinėjimo pareiga? Egzistuojant prezumpcijai, susitarimą sudarę subjektai pateikia informaciją apie jų užimamą padėti rinkoje arba prašo nagrinėjančią instituciją inicijuoti rinkos tyrimą. Nustačius, kad kiekvieno iš jų užimama dalis rinkoje nėra reikšminga, o bendra dalis nesiekia dešimties procentų, įrodinėjimo pareiga, kad nedidelę rinkos dalį užimančių konkurentų (realių arba potencialų) susitarimas daro ar gali daryti itin reikšmingą poveikį rinkai, tenka ne susitarimą sudariusiems subjektams.

Europos Teisingumo Teismas rėmėsi nežymaus poveikio prekybai principu, todėl formalios procentinės išraiškos negali paneigti galimybės, kad ir smulkių ūkio subjektų sudarytas susitarimas gali turėti apčiuopiamą neigiamą poveikį prekybai ar (ir) konkurencijai. Nors tokių sudaromų susitarimų poveikis iš dalies būna ir teigiamas (skatina pasitemti kitus ūkio subjektus, modernizuoti jų gamybos priemones, technologijas ir pan.), ETT preziumavo, kad EB sutarties 81 str. 1 d. nuostatas atitinkantys susitarimai visada turi neigiamą poveikį prekybai. Todėl yra nustatomas ir neigiamo poveikio prekybai laipsnis. Tačiau toks nustatymas gali būti vykdomas ne visada – esant akivaizdžiam ūkio subjektų dominavimui rinkoje ne visada atsiranda pagrindas atlikti brangiai kainuojančius rinkos tyrimus.

[88] Ibid.
[89] Švirinas D. Vertikaliųjų susitarimų reglamentavimas konkurencijos teisėje: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S) / LTU. – V., 2004. P. 62-64.

Olandų teisininkas Garethas Daviesas pabrėžia realios poveikio prekybai ir konkurencijos išraiškos nustatymo svarbą: „antikonkurenciniai susitarimai yra draudžiami tik tada, kai ūkio subjektų apyvarta rinkoje viršija kelis procentus, o jų poveikis tarpvalstybiniai prekybai gali būti kiekybiškai įvertintas“.[90] Anot jo, tik stambios įmonės turi būti susirūpinusios dėl grėsmės pažeisti konkurencijos teisės nuostatas. Su tokia pozicija negalima sutikti – vidutinių įmonių sudaryti susitarimai neretai itin riboja konkurenciją.

Pati EK nelaiko pranešime nustatytų reikalavimų įpareigojančiais, todėl nurodo, kad jų viršijimas nereiškia automatinio draudimo pagal EB sutarties 81 straipsnio 1 dalį. Manytina, kad pranešime vertėtų nurodyti ir atvirkštinę galimybę – atitikimas kriterijams nebūtinai reiškia EB sutarties 81 str. 1 d. nustatyto uždraudimo išvengimą. Kuo yra pagrįstas šis siūlymas? Rinkos dinamika verčia ją liberalizuoti – taip laipsniškai buvo švelninama pozicija pavojingų horizontaliųjų susitarimų atžvilgiu. Ankstesnė nustatyta riba buvo racionali tų pranešimų atsiradimo metu, tačiau rinkos realijos parodė, kad ribą reikėjo padidinti (sušvelninti poziciją) susitarimą sudariusių ūkio subjektų naudai. Visada egzistuoja tikimybė, kad nustatant apytikslį kriterijų (šiuo atveju riba iki 10 procentų), galima buvo suklysti – ir 8-9 procentus atitinkamoje rinkoje užimančių subjektų horizontalieji susitarimai gali būti panašiai pavojingi kaip ir 11 procentų užimančių subjektų suderinti veiksmai.

Horizontaliuosius susitarimus sudaro konkurentai, todėl būtina atlikti atitinkamos rinkos struktūros analizę – nustatyti kitus artimiausius konkurentus ir jų dalis rinkoje. Jei rinkoje veikia daug „smulkių žaidėjų“, yra pagrindo manyti, kad ir labai mažą atitinkamos rinkos dalį užimančių ūkio subjektų susitarimas gali daryti įtaką konkurencijai bei artimiausiems konkurentams.

Kyla klausimas ir dėl pranešimo 3 dalyje įtvirtintos nuostatos: „Be to, susitarimams gali būti netaikoma 81 straipsnio 1 dalis dėl to, kad jie negali pastebimai paveikti valstybių narių tarpusavio prekybos“[91]. Ar kriterijus „pastebimai“ yra susijęs su 10 procentų nustatyta riba, ar nustatinėjamas pagal atskiras taisykles? Problema atsiranda vertinant vartojama angliška sąvoką „in addition“ (liet. „papildomai“, „be to“). Dokumento 1 dalies 2 punkte yra numatyta, kad „šiame pranešime, naudodama rinkos dalies ribas, Komisija nustatė, kas nėra žymus konkurencijos ribojimas pagal EB sutarties 81 straipsnį“.

Į aukščiau iškeltą klausimą EK atsako 1 dalies 3 punkte: „Šis pranešimas šio klausimo nenagrinėja. Jame nenustatoma, kas nedaro pastebimos įtakos prekybai“. Todėl dar kartą darytina

[90] Дейвис Г. Право внутреннего рынка Европейского союза. – Киев: Знания прес, 2004. Стр. 271-272.

[91] Komisijos pranešimas dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis) // [2001] OL C 368.

išvada, kad tapatinti konkurencijos ribojimo kaip poveikio konkurencijai ir įtakos prekybai kaip poveikio prekybai negalima. Jei Komisijos pranešimas „Dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį“ nereguliuoja poveikio prekybai klausimu lieka, neaiški yra jo 1 dalies nuoroda į EET išaiškinimą „Europos Bendrijų Teisingumo Teismas išaiškino, kad ši nuostata netaikoma tada, kai susitarimo poveikis prekybai Bendrijos viduje arba konkurencijai yra nežymus“.[92] Galbūt buvo siekiama nurodyti, kad atsakymus į šiame pranešime nenagrinėtinus klausimus reikia ieškoti teismų praktikoje.

Labai įdomus EK horizontaliųjų susitarimų interpretavimas yra įtvirtintas pranešimo 9 dalyje, kur yra numatyta galimybė viršyti nustatytą dešimties procentų atitinkamos rinkos ribą 2 procentiniais punktais. Ši pranešimo nuostata yra pakankamai paini ir galėtų reikšti sudariusių susitarimą įmonių atitinkamos rinkos dalių stebėjimą kelis metus. Jei nežymus (iki 2 proc. punktų) nukrypimas nuo 10 proc. išsilaiko porą metų toks pats arba priartėja prie nustatytojo, susitarimas nėra draudžiamas.

Susitarimą sudariusių ūkio subjektų atitinkamos rinkos dalies nustatymas nėra pagrindinis kriterijus vertinant sudarytus susitarimus, jei jų tikslas yra:

a) kainų nustatymas parduodant produktus trečiosioms šalims;

b) gamybos apimties arba pardavimų ribojimas;

c) rinkų arba klientų paskirstymas;[93]

Tokiems susitarimams nėra taikoma EK nustatyta prezumpcija dėl juos sudariusių ūkio subjektų atitinkamos rinkos dalies (t.y. 10 proc. riba). Kartu yra netaikomos pranešimo nuostatos dėl kumuliacinių (bendrų) susitarimų bei taisyklės leidžiančios per du kalendorinius metus viršyti nustatytą ribą iki dviejų procentų. Pažymėtina, kad yra nurodyti konkretūs punktai, kurie nėra taikomi, tačiau pats EK pranešimas tokiems susitarimams yra taikomas.

Esant 11 punkte numatytiems susitarimams, jų vertinimas vyksta pagal kitus kriterijus – nustatomas susitarimų realus poveikis konkurencijai. Esant nereikšmingam poveikiui konkurencijai, tokie susitarimai lieka galioti – tai suponuoja pranešimo nuostatos, pagal kurias toks susitarimas patenka į EK pranešimo taikymo sritį, tačiau jam yra netaikomos tik tam tikros jo dalys.

2) **Reglamentavimas ir vertinimas pagal Lietuvos Respublikos konkurencijos teisę**

Iki 2004 metų galiojusiame KT nutarime „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio nelaikomi Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 ir 2 dalių pažeidimu,

[92] Ibid.
[93] Ibid.

patvirtinimo“ buvo numatyta, kad nutarimas buvo priimtas atsižvelgiant į Europos Sąjungos konkurencijos teisę ir praktiką. Kartu buvo apibendrinta nacionalinės veiklos praktika.

Nors naujoje nutarimo redakcijoje nėra tiesioginės nuorodos į EB konkurencijos teisę ir praktiką, šis nutarimas remiasi 2001 m. EK pranešimu, o nuostatos dėl horizontaliųjų susitarimų yra perkeltos iš minėto pranešimo.

Konkurencijos tarybos nutarimo 4.1. punkte yra nurodyta, kad susitarimais, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, laikomi horizontalieji susitarimai tarp ūkio subjektų, kurių bendrai užimama atitinkamos rinkos dalis neviršija 10 procentų.[94] Jei ūkio subjektai veikia tame pačiame prekės gamybos ar platinimo lygmenyje, būtina nustatyti kiekvieno iš jų atskirai užimamą dalį atitinkamoje rinkoje, o vėliau nustatyti kokią dalį atitinkamoje rinkoje šie subjektai užima bendrai. Nustatymo kriterijai yra pateikiami KT nutarime „Dėl Konkurencijos tarybos paaiškinimų dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo“, kuris įsigaliojo 2000 metų kovo mėnesį.

KT nutarimo 7 punkte yra nustatyti tam tikros horizontaliųjų susitarimų rūšys, kurių specifika neleidžia juos pripažinti mažareikšmiais pagal ūkio subjektų užimamą rinkos dalį. Tai susitarimai, kuriais siekiama:

1) tiesiogiai arba netiesiogiai nustatyti (fiksuoti) tam tikros prekės kainas;
2) pasidalyti prekės rinką teritoriniu pagrindu, pagal pirkėjų ar tiekėjų grupes ar kitokiu būdu;
3) nustatyti tam tikros prekės gamybos ar pardavimo kiekius.[95]

Šiuos kriterijus atitinkantys susitarimai visais atvejais turi reikšmingą poveikį konkurencijai. Konkurencijos taryba 2007 metų birželio 21 d. nutarime pažymėjo, kad „susitarimai tiesiogiai arba netiesiogiai nustatyti (fiksuoti) tam tikros prekės kainas nelaikomi susitarimais, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, nepriklausomai nuo to, kokią rinkos dalį užimtų susitarimo dalyviai“.[96] Darytina išvada, kad tokiems susitarimams nutarimas[97] nėra taikomas – jie visą laiką reikšmingai riboja konkurenciją.

---

[94] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2004 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 1S-172 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6732.

[95] Ten pat.

[96] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2007 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 2S-15 „Dėl Lietuvos Auditorių rūmų veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams“ // Valstybės žinios, Informaciniai pranešimai. 2007, Nr. 55(1)-825.

[97] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2004 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 1S-172 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6732.

3.6. Vertikaliųjų mažareikšmių susitarimų reglamentavimo ir vertinimo ypatumai

Mažareikšmiai vertikalieji susitarimai – vertikalieji susitarimai (sudaryti ne tarp konkurentų), nepatenkantys į EB steigimo sutarties 81 str. 1 d. ar (ir) Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 5 str. 1 d. reguliavimo sritį dėl negalėjimo itin riboti konkurencijos.

Vertikaliųjų susitarimų apibrėžimas yra pateikiamas 1999 m. gruodžio 22 d. Komisijos reglamento[98] 2 straipsnio 1 dalyje. Jie suprantami kaip susitarimai, sudaryti tarp ūkio subjektų, veikiančių skirtingose lygmenyse. Apibrėžimą pateikia ir nacionaliniai (šiuo atveju poįstatyminiai) teisės aktai: „Vertikalusis susitarimas – susitarimas tarp dviejų ar daugiau ūkio subjektų, kurių kiekvienas veikia skirtingame prekės gamybos ar platinimo lygmenyje ir kuris apima prekių pirkimo, pardavimo ar perpardavimo sąlygas“.[99]

Pagal Komisijos de minimis pranešimą[100], tokie susitariami – ne konkurentų sudaryti susitarimai. Dėl juos sudarančių subjektų specifikos, šie susitarimai yra laikomi ne tokiais pavojingais, kaip horizontalieji ir mišrieji (pastarieji turi ir vertikaliųjų susitarimų požymių), kuriuos sudaro viename lygmenyje veikiantys asmenys (konkurentai).

1) **Reglamentavimas ir vertinimas pagal Europos Bendrijos konkurencijos teisę**

Sąlyginai mažesnis vertikaliųjų susitarimų pavojingumo laipsnis, palyginus su horizontaliaisiais ir mišriaisiais, leidžia jiems taikyti švelnesnius kriterijus, siekiant juos įvertinti per mažareikšmiškumo prizmę. Europos Komisijos 2001 metais išleisto de minimis pranešimo 7 punkte yra nustatytas 15 procentų barjeras, kuris reiškia, kad vertikalieji susitarimai tarp ūkio subjektų nėra draudžiami pagal EB steigimo sutarties 81 str. 1 d., jei kiekvieno iš susitarimą sudariusių tarpusavyje nekonkuruojančių ūkio subjektų užimama rinkos dalis nėra didesnė kaip 15 procentų.

Ar tai reiškia, kad jei ūkio subjektai nėra realūs ar potencialūs konkurentai, jų bendra dalis rinkoje gali siekti 30 procentų, o jų sudarytas susitarimas nebus vertinamas kaip itin ribojantis konkurenciją? Toks požiūris yra klaidingas – pamirštama, kad subjektai nėra tiesioginiai ar potencialūs konkurentai atitinkamoje rinkoje. Reglamentavimas atspindi Europos Komisijos poziciją dėl vertikaliųjų susitarimų – jie vertintini kaip pastebimai mažiau žalingesni nei horizontalieji. Viską paaiškina sudariusių susitarimų asmenų padėtis rinkoje – jie nėra konkurentai, todėl realiai 30

[98] Komisijos Reglamentas Nr. 2790/1999 1999 m. gruodžio 22 d. dėl Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 (3) taikymo vertikaliesiems susitarimams ir suderintiems veiksmams // [1999] OL L 336.

[99] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2004 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 1S-172 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6732.

[100] Komisijos pranešimas dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis) // [2001] OL C 368.

procentų rinkos (viename lygmenyje) nėra užimta – jie veikia skirtingose prekės gamybos ar platinimo lygmenyse.

Mažareikšmių vertikalių susitarimų klausimus nagrinėja ir „Vertikaliųjų apribojimų gairės“, kuriose yra nustatyta, kad „susitarimams, kurie negali turėti pastebimos įtakos prekybai tarp valstybių narių ar kurių tikslas ar padarinys negali būti pastebimas konkurencijos ribojimas, 81 straipsnio 1 dalis netaikoma. Bendrosios išimties reglamentas taikomas tik susitarimams, kurie patenka į 81 straipsnio 1 dalies taikymo sritį. Šios gairės neprieštarauja nei galiojančios, nei jokio būsimo de minimis pranešimo taikymui“.[101]

Šis rekomendacinio pobūdžio aktas darniai papildo Komisijos de minimis pranešimą, tačiau šie dokumentai dėl skirtingo paruošimo laikotarpio nėra iki galo suderinti. Būtina pažymėti, kad dėl to papildomų vertinimo problemų nekyla – vadovaujamasi liberalesniu 2001 metų de minimis pranešimo reglamentavimu.

„Vertikaliųjų apribojimų gairių“ dalys dėl mažareikšmių susitarimų[102] buvo parengtos galiojant ankstesnei (1997 m.) de minimis pranešimo redakcijai, todėl kai kurios nuostatos nėra aktualios. Viskas būtų kitaip, jei šis Komisijos išleistas aktas būtų privalomojo pobūdžio, tačiau jame pačiame yra nurodyta, kad jis neprieštarauja „nei galiojančio, nei jokio būsimo de minimis pranešimo taikymui“. Šią dalį vertėtų suprasti kaip pirmenybės nagrinėjamais klausimais teikimą specialiesiems de minimis pranešimams.

Gairės buvo išleistos siekiant išvengti vertikaliųjų susitarimų, kurie itin riboja konkurenciją, sudarymo. Suprantama, kad bet koks ribojimas nėra toleruotinas, tačiau mažareikšmiai ribojimai nedaro pastebimos įtakos konkurencijai. Gairės – pagalba įmonėms pačioms įvertinti susitarimus pagal EB konkurencijos taisykles.[103] Vertinimas negali būti vien tik bendro pobūdžio (t.y. vertinama griežtai laikantis formalių kriterijų) – jis privalo būti individualus (kiekvienas susitarimas vertinamas atskirai, pagal jo sudarymo aplinkybes ir faktus). Nagrinėjančios institucijos dažnai atsižvelgia ir į susitarimą sudariusiųjų asmenų tikslus, svarbūs gali būti ir susitarimo sudarymo motyvai, tačiau jie įtakos sprendimo priėmimui neturi. Svarbiausias kriterijus – „susitarimo žalingumas“, suprantamas kaip itin reikšmingas konkurencijos ribojimas.

Autoriaus manymu, Komisija laikosi pagrįstos pozicijos vertikaliųjų susitarimų vertinimo atžvilgiu – tokie susitarimai turi būti analizuojami atsižvelgiant į jų teisinį ir ekonominį kontekstą. Neatsižvelgus į pastarąjį, neįmanoma atskleisti vertinamosios sąvokos „itin riboja konkurenciją“

[101] Komisijos pranešimas – Vertikaliųjų apribojimų gairės // [2000] OL C 291.
[102] Ibid.
[103] Ibid.

turinio. Vien tik formalus susitarimų vertinimas pagal Sutarties 81 str. nepagrįstai sutrikdytų sutartinius santykius tarp šalių.

Gairių 9 punkte yra pateikta prezumpcija: įmonių, kurių atitinkamos rinkos dalys neviršija 10 procentų (dabar – 15 proc.), paprastai neturi patekti į EB steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalies reguliavimo sritį – preziumuojama, kad tokie susitarimai yra mažareikšmiai, nedarantys itin didelio (reikšmingo) poveikio konkurencijai. Kartu yra nurodoma, kad kiekvieną susitarimą, įvertinus pagal ekonominį ir teisinį kontekstą, galima priskirti prie mažareikšmių, nepaisant jį sudariusių įmonių užimamų dalių atitinkamoje rinkoje. Prezumpcija yra paneigiama tik atlikus rinkos tyrimą bei įvertinus realią sudaryto susitarimo žalą konkurencijai bei bendrajai rinkai.

Pranešimo 1 d. 9 p. nurodoma, kad nuo nustatytos atitinkamos ribos dalies galima nukrypti ir į kitą pusę – viskas priklauso nuo ekonominės rinkos analizės rezultatų. Nereikia pamiršti, kad anksčiau buvo nustatytas 5 procentų barjeras, vėliau jis buvo praplėstas iki 10, o dabar nustatyta 15 procentų riba. Tokias ribas savo laiku padėjo nustatyti konkrečių (tuo metu užfiksuotų) vertikaliųjų susitarimų analizė bei detalūs atitinkamų rinkų tyrimai. Kiekvienas susitarimas pagal savo pobūdį yra individualus, todėl išlieka tikimybė, kad ir mažesnę už „leistiną“ rinkos dalį užimantys subjektai savo susitarimu (-ais) gali ženkliai paveikti konkurenciją atitinkamoje rinkoje. Nors Gairių yra nustatyta 10 procentų riba, turima omenyje 15 proc. riba.

Kartu yra nustatyta ir kita prezumpcija – susitarimai tarp smulkių ir vidutinių įmonių dažniausiai turi nereikšmingą įtaką prekybai tarp valstybių narių ir retai kada riboja konkurenciją pagal EB steigimo sutarties 81 str. 1 d. Jei šiuos prezumpcijos nepaneigia atlikta ekonominė atitinkamos rinkos analizė, toks susitarimas nepatenka į minėto EB sutarties straipsnio taikymo sritį. Smulkiomis ir vidutinėmis Europos Bendrijos įmonėmis laikomos įmonės, kurių darbuotojų skaičius neviršija 250, metinė apyvarta neviršija 40 mln. eurų arba bendra metinė balanso ataskaita nėra didesnė kaip 27 milijonai eurų. Kodėl galioja tokia prezumpcija dėl mažųjų ir vidutinių įmonių? Į šį klausimą yra atsakiusi ir pati EK – mažųjų ir vidutinių įmonių veikla paprastai yra vietinio arba regioninio pobūdžio.[104] Nors tokie susitarimai gali neriboti pastebimai konkurencijos pagal Sutarties 81 straipsnį, tačiau nacionaliniu mastu tokie susitarimai gali būti vertinami priešingai.

Europos Komisija veikia išimtinai Bendrijos interesais, todėl tik reikšmingi Bendrosios rinkos apribojimai gali sukelti teisinių padarinių susitarimą sudariusiems asmenims. Komisija gali nekelti bylos „dėl nepakankamo Bendrijos intereso“.[105] Tik susitarusiųjų subjektų dominavimo rinkoje faktas gali tapti išimtimi iš tokios EK formuojamos praktikos. Verta pastebėti, kad šalia kitų

[104] Europos Bendrijos konkurencijos taisyklės: http://www.konkuren.lt/konkurencija/taisykles_knyga.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-12.
[105] Komisijos pranešimas – Vertikalių apribojimų gairės // [2000] OL C 291.

vertinamųjų kriterijų atsirado naujas – pakankamas interesas. Autoriaus manymu, šį kriterijų reikia sieti tik su reikšmingų prekybos ir (ar) konkurencijos apribojimų. Nors sąvoka „interesas“ verčia pagalvoti apie subjektyvųjį vertinimo kriterijų, nagrinėjant susitarimą leidžiama remtis tik objektyviaisiais vertinimo kriterijais – nustatoma kiekvieno subjekto užimama dalis atitinkamoje rinkoje, nustatoma bendra šių subjektų dalis atitinkamoje rinkoje[106], nustatomas barjeras atitinkamai rinkai, kuris gali priklausyti kaip nuo pačios rinkos ypatumų, taip ir nuo pašalinių trečiųjų veiksnių.

EK pranešimo 9 punkte yra numatyta galimybė 2 procentiniais punktais (kaip ir horizontaliųjų bei mišriųjų susitarimų atvejais) per dvejus kalendorinius metus viršyti 15 procentų ribą. Veikiantys savo lygmenyse ūkio subjektai gali užimti iki 17 procentų atitinkamos rinkos. Iš kitos pusės, toks reglamentavimas neatrodo pagrįstas ir yra perteklinis, jei sugrįšime prie taisyklės, pagal kurią kiekvienas susitarimas vertinamas individualiai. Papildoma dviejų procentų „nuolaida ūkio subjektams“ galėtų būti suformuluota lakoniškiau, atsižvelgiant į susitarimų daromą poveikį per nagrinėjamą laikotarpį.

Pranešimo 11 punkto 2 dalyje yra numatyti atvejai, kada nėra taikomos dalys dėl ūkio subjekto dalies atitinkamoje rinkoje.

2) **Reglamentavimas ir vertinimas pagal Lietuvos Respublikos konkurencijos teisę**

Tarp nedidelę atitinkamos rinkos dalį užimančių subjektų sudaryti susitarimai, neribojantys konkurencijos Europos Bendrijos mastu, gali riboti konkurenciją nacionaliniu mastu. Jei sudarytas susitarimas nedaro jokio poveikio Bendrajai rinkai, nei Konkurencijos taryba, nei teismai netaiko Sutarties 81 straipsnio 1 dalies, tačiau atsiranda galimybė taikyti Konkurencijos įstatymo nuostatas dėl draudžiamų susitarimų poveikio nacionalinei rinkai bei konkurencijai.

Pradinis vertinimo etapas – būtinybė nustatyti ar susitarimas yra vertikalusis. Tam yra nagrinėjama jį sudariusių subjektų padėtis rinkoje. Yra būtina nustatyti gamybos ir platinimo lygmenį, kuriame veikia susitarimą sudariusios šalys. Anksčiau galiojęs Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio nelaikomi Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 ir 2 dalių pažeidimu, patvirtinimo“[107] nustatė tam tikras taisykles, pagal kurias buvo galima apskaičiuoti rinkos dalį. Dalinai modifikuotos taisyklės dabar yra įtvirtintos KT nutarime dėl „Dėl Konkurencijos tarybos paaiškinimų dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo“.[108]

[106] Komisijos pranešimas dėl atitinkamos rinkos Bendrijos konkurencijos teisėje apibrėžimo // [1997] OL C 372.

[107] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2000 m. sausio 21 d. nutarimas Nr. 6-176 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio nelaikomi Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 ir 2 dalių pažeidimu, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 6-176.

[108] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2000 m. vasario 24 d. nutarimas Nr. 19-487 „Dėl Konkurencijos tarybos paaiškinimų dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 19-487.

Jei tarp ūkio subjektų yra sudarytas susitarimas, atitinkantis LR Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies nuostatas dėl draudžiamų susitarimų, būtina nustatyti ar šiam susitarimui nėra taikomos 6 įstatymo straipsnyje numatytos išimtys. Jei jos nėra taikomos, galima susitarimą vertinti mažareikšmiškumo požiūriu pagal 5 straipsnio 4 dalį.

Jei yra nustatoma, kad ūkio subjektai veikia skirtinguose lygmenyse, jų sudarytas susitarimas atitinka Konkurencijos įstatymo 5 str. 1 dalies požymius, tačiau nepatenka į 6 str. reguliavimo sritį, atsiranda galimybė tokį susitarimą įvertinti pagal KT nutarimą „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“.[109]

Vertikaliesiems susitarimams yra nustatyta 15 procentų riba – nėra automatiškai pagal Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalį draudžiami „vertikalieji susitarimai tarp ūkio subjektų, kurių kiekvieno atskirai užimama atitinkamos rinkos dalis neviršija 15 procentų“. Nors kiekybiniai reikalavimai, palyginus su Europos Bendrijos konkurencijos nuostatomis, yra analogiški, nereikia pamiršti, kad atitinkamos rinkos yra vertinamos ir geografiniu pagrindu.

Dabartinis reglamentavimas yra kur kas liberalesnis nei galiojęs iki 2004 metų – ankstesnėje nutarimo redakcijoje buvo ne tik nustatytos ūkio subjektų metinės suminės pajamos (10 milijonų litų), bet ir nustatyti reikalavimai užimamai rinkos daliai buvo kur kas griežtesni. Buvo preziumuojama, kad vertikalusis susitarimas dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, jei bendra ūkio subjektų atitinkamų rinkos dalis neviršijo 10 procentų. Reglamentavimo skirtumas yra akivaizdus:

Pagal 2000 metų Konkurencijos tarybos nutarimo redakciją (iki 2004 metų):[110]

a) buvo nustatytos metinės suminės bendrosios pajamos (iki 10 milijonų litų);
b) bendra ūkio subjektų užimama atitinkamos rinkos dalis neturėjo viršyti 10 procentų.

Pagal 2004 metų Konkurencijos tarybos nutarimo redakciją:[111]

a) nėra nustatytų metinių suminių bendrųjų pajamų;
b) kiekvieno ūkio subjekto atskirai užimama atitinkamos rinkos dalis neturi viršyti 15 procentų.

[109] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2004 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 1S-172 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6732.

[110] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2000 m. sausio 21 d. nutarimas Nr. 6-176 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio nelaikomi Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 ir 2 dalių pažeidimu, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 6-176.

[111] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2004 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 1S-172 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6732.

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal 2004 metų Konkurencijos tarybos nutarimą atskirai yra vertinama kiekvieno ūkio subjekto dalis atitinkamoje rinkoje. Anksčiau galiojusi nugarimo redakcija ne tik nustatė griežtesnius reikalavimus, tačiau detaliau reglamentavo vertinimo klausimus: III skyriuje buvo nustatytos rinkos dalies apskaičiavimo taisyklės, IV skyriuje – bendrųjų pajamų skaičiavimo taisyklės. Kartu buvo pateiktas trumpas ūkio subjektų bei Konkurencijos tarybos teisių katalogas.

Pagal 2004 metų Konkurencijos tarybos nutarimą, susitarimai nebus laikomi ribojančiais konkurenciją, jei per dvejus kalendorinius metus iš eilės ūkio subjektų rinkos dalys neviršija daugiau kaip 2 procentiniais punktais numatytos 15 procentų ribos.

Dabar galiojantis nutarimas numato tam tikras išimtis iš nustatytų reikalavimų – nuostatos dėl atitinkamos rinkos dalies nėra taikomos vertikaliesiems susitarimams, jei jie tiesiogiai arba netiesiogiai apriboja:

1) pirkėjo galimybę nustatyti prekės pardavimo kainą. Ši nuostata nedraudžia tiekėjui nustatyti maksimalios arba rekomendacinės pardavimo kainos;
2) teritoriją arba klientus, kurioje arba kuriems pirkėjas gali parduoti prekes. Ši nuostata nedraudžia nustatyti apribojimų:

a) atlikti aktyvius pardavimus kitiems pirkėjams išimtinai priskirtose teritorijose ar išimtinai paskirtoms pirkėjų grupėms, jei toks apribojimas nesuvaržo pirkėjo klientų vykdomų pardavimų;
b) pirkėjui, vykdančiam didmeninę prekybą, parduoti prekes galutiniam vartotojui;
c) pasirinktinės distribucijos tinklo nariams parduoti prekes neįgaliotiems distributoriams;
d) pirkėjui jam tiekiamas jo gaminamų prekių sudėtines (komplektuojančias) dalis parduoti klientams, kurie jas panaudotų tokios pat rūšies, kaip ir tiekėjo gaminamų, prekių gamybai.

3) pasirinktinės distribucijos tinklo narių, vykdančių mažmeninę prekybą, aktyvius ar pasyvius pardavimus galutiniam vartotojui;
4) kryžminius tiekimus tarp pasirinktinės distribucijos tinklo narių, įskaitant tarp distributorių, veikiančių skirtinguose prekybos lygmenyse;
5) tiekėjo galimybę parduoti sudėtines (komplektuojančias) dalis kaip atsargines dalis galutiniam vartotojui arba ūkio subjektui, teikiančiam remonto ar kitas paslaugas, kuriam pirkėjas nėra pavedęs remontuoti jo prekes ar teikti kitas paslaugas, kai toks

ribojimas nustatomas sudėtinių (komplektuojančių) dalių tiekėjo ir šias dalis inkorporuojančio pirkėjo susitarimu.[112]

3.6. Mišriųjų mažareikšmių susitarimų reglamentavimo ir vertinimo ypatumai

Mišrusis mažareikšmis susitarimas – mažareikšmis susitarimais turintis ir vertikaliųjų, ir horizontaliųjų susitarimų požymių. Tokį apibrėžimą savo nutarime pateikia Konkurencijos taryba.[113] Analogiškai ši sąvoka traktuojama ir Europos Komisijos, tačiau mišriųjų susitarimų apibrėžimas nėra pateikiamas. Jį galima išvesti iš de minimis pranešime pateiktų požymių – mišriaisiais susitarimais vadinami susitarimai, kuriuos yra sunku priskirti konkurentų arba ne konkurentų susitarimams.[114]

Darytina išvada, kad nenustačius tikslaus gamybos ar platinimo lygmens, kuriame veikia susitarimo subjektai, arba nustačius, kad jie veikia kartu ir tame pačiame, ir skirtingame lygmenyje, susitarimą galima priskirti prie mišriųjų.

Tokie susitarimai yra pavojingesni už vertikaliuosius – tą sąlygoja horizontaliųjų susitarimų požymių buvimas. Pagal pavojingumą jie turėtų būti vertinami kaip ir horizontalieji susitarimai. Tokios pozicijos laikosi ir EK (netiesiogiai), ir KT.

1) **Reglamentavimas ir vertinimas pagal Europos Bendrijos konkurencijos teisę**

Jei tarp ūkio subjektų sudarytas susitarimas patenka į EB sutarties 81 straipsnio reguliavimo sritį bei nėra taikomos bendrosios išimtys, susitarimą galima nagrinėti mažareikšmiškumo aspektu. Pagrindinis kriterijus, leidžiantis priskirti susitarimą prie mišriųjų, – problemos priskiriant jį prie konkurentų arba ne konkurentų susitarimų buvimas. Todėl yra būtina nustatyti kuriame gamybos ar (ir) platinimo lygmenyje veikia susitarę subjektai.

Jei susitarimo subjektai veikia viename lygmenyje, susitarimas yra horizontalusis, jei skirtingose – vertikalusis, jei yra tenkinamos abi sąlygos, susitarimas priskirtinas prie mišriųjų.

Europos Komisija pranešime neišvengė dviprasmybių – 7 dalyje numatyta: „jei susitarimus sunku priskirti konkurentų arba ne konkurentų susitarimams, taikoma 10 procentų riba“.[115] Problemų kyla dėl procentinės išraiškos interpretavimo ir ribų nustatymo. Lietuvos Konkurencijos tarybos nutaryme yra aiškiai nurodyta, kad ši riba yra – „bendrai užimama atitinkamos rinkos dalis“, tačiau

[112] Ten pat.
[113] Ten pat.
[114] Komisijos pranešimas dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis) // [2001] OL C 368.
[115] Ibid.

to neaptinkame EK pranešime. Toks reglamentavimas palieka nemažai erdvės skirtingoms interpretacijoms. Ar nedaugiau kaip 10 procentų atitinkamos rinkos gali užimti abu ūkio subjektai, ar kiekvienas iš jų atskirai?

Tai, kad mišrieji susitarimai turi horizontaliųjų susitarimų požymių, leidžia daryti prielaidą, kad EK turėjo omenyje ne daugiau kaip 10 procentų bendrai užimamos atitinkamos rinkos. Ši procentinė išraiška sutampa su nustatytąja horizontaliesiems susitarimams. Tačiau 10 procentų barjeras bet kokiu atveju (net ir vertinant kiekvieno ūkio subjekto užimamą atitinkamos rinkos dalį atskirai) yra griežtesnis už 15 procentų vertikaliųjų barjerą. Manytina, kad šį klausimą EK išspręs ateities de minimis pranešimuose. Autoriaus manymu, mišriesiems susitarimams turi būti nustatyta analogiška horizontaliesiems susitarimams riba.

Mišriesiems susitarimams turėtų būti taikomos taisyklės, kurios yra taikomos ir horizontaliesiems, ir vertikaliesiems susitarimams. Tai liečia visą vienuoliktąjį de minimis pranešimo punktą, kuriame yra įvardinti susitarimai, kuriems nėra taikomos taisyklės dėl atitinkamų rinkos dalių.

2) **Reglamentavimas ir vertinimas pagal Lietuvos Respublikos konkurencijos teisę**

Jau buvo minėta, kad LR Konkurencijos taryba išvengė dviprasmiškų nuostatų dėl mišriesiems mažareikšmių susitarimams taikomų kiekybinių kriterijų – nėra laikomi galinčiais itin riboti konkurenciją „mišrieji susitarimai tarp ūkio subjektų, kurių bendrai užimama atitinkamos rinkos dalis neviršija 10 procentų“. Šie kriterijai yra analogiški tiems, kurie yra nustatyti horizontaliesiems susitarimams. Tokį reglamentavimą sąlygojo didesnis mišriųjų susitarimų pavojingumas (jie turi ir horizontaliųjų susitarimų požymių).

LR Konkurencijos tarybos 2000 metais priimto nutarimo 9.2. punkte buvo nustatyta, kad susitarimai negali itin riboti konkurencijos, jei bendra atitinkamos rinkos dalis neviršija „5 procentų, jei sudaromas susitarimas yra horizontalusis arba mišrusis“.[116] To paties nutarimo buvo nustatyta ir 5 milijonų litų metinių suminių bendrųjų pajamų riba. Toks reglamentavimas įrodo, kad mišrieji ir horizontalieji susitarimai traktuojami vienodai.

Mišriųjų susitarimų specifika yra atskleidžiama LR Konkurencijos tarybos 2004 metų nutarimo 9 punkte: „Šių reikalavimų 4, 5 ir 6 punktai netaikomi mišriesiems susitarimams, jei šiuose susitarimuose yra nors vienas ribojimas, numatytas šių reikalavimų 7 ir 8 punktuose“. Cituojamuose punktuose yra išvardinti tam tikri ir horizontaliųjų, ir vertikaliųjų susitarimų ribojimai. Esant bent

[116] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2000 m. sausio 21 d. nutarimas Nr. 6-176 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio nelaikomi Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 ir 2 dalių pažeidimu, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 6-176.

vienam iš jų, nėra taikomos dalys dėl atitinkamos rinkos dalies dydžio. Verta pažymėti, kad EB Komisijos išleistame de minimis pranešime nėra tiesiogiai aptarta tokia galimybė.

PABAIGA

Europos Bendrijos ir Lietuvos Respublikos konkurencijos teisė gina labai svarbias vertybes, todėl publikacijų konkurencijos teisės klausimais gausa nieko nestebina. Jų autoriai nemažai dėmesio skiria draudžiamiems susitarimams, o probleminiai mažareikšmių susitarimų klausimai arba nėra visai nagrinėjami, arba yra paliečiami tik iš dalies. Šiame darbe buvo nagrinėjami mažareikšmių susitarimų reglamentavimo ir vertinimo pagal Europos Bendrijos ir Lietuvos Respublikos konkurencijos teisę klausimai.

Buvo iškeltos kelios hipotezės, kurias patvirtino atliktas tyrimas. ETT suformulavo reikšmingos įtakos doktriną, kuri leido draudžiamų susitarimų požymius atitinkančius susitarimus dėl jų mažareikšmio pobūdžio palikti galioti ir nedrausti pagal EB steigimo sutarties 81 straipsnį. Siekdama palengvinti valstybių narių darbą, Europos Komisija leidžia de minimis pranešimus, kurie ir atlieka savo tiesioginę misiją, ir įneša tam tikros painiavos dėl reikšmingos įtakos konkurencijai nustatymo.

Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybai buvo pavesta parengti reikalavimus, pagal kuriuos tam tikri susitarimai gali būti nedraudžiami pagal Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalį. Darbas buvo atliktas – Europos Komisijos de minimis pranešimų nuostatos buvo perkeltos į nacionalinę teisę. Neprivalomo pobūdžio pranešimai padeda valstybių narių institucijoms spręsti klausimą dėl „nereikšmingai“ konkurenciją Europos Bendrijos mastu ribojančių susitarimų pripažinimo mažareikšmiais. Modelis buvo sukurtas Bendrajai rinkai, tačiau surado pritaikymą ir nacionalinėje konkurencijos teisėje.

Visos magistrinio darbo pradžioje iškeltos hipotezės pasitvirtino:

1. Europos Komisijos pranešimų tikslas – palengvinti valstybių narių teismams bei kompetentingoms institucijoms EB steigimo sutarties 81 straipsnio taikymą. Teismų praktika suformavo „reikšmingos įtakos doktriną“, kuri nėra minima Sutartyje. EK pranešimai iš dalies kompensuoja reglamentavimo trūkumą, tačiau jie patys reikalauja nuolatinio tobulinimo. Tą patvirtina leidžiamų pranešimų periodiškumas. Pranešimai yra rekomendacinio pobūdžio – jų laikymasis nėra privalomas. Iki galo yra neaiškūs „poveikio konkurencijai“ nustatymo kriterijai, o patys susitarimai yra vertinami ir per teisinę, ir per ekonominę prizmę. Ketinimai ir norai yra sveikintini, tačiau iki galo nėra aiškūs vertinimo kriterijai. Pranešime yra pateikiamos tam tikros prezumpcijos – ūkio subjektų užimamų atitinkamų rinkų procentinės išraiškos, leidžiančios daryti prielaidą, kad jas neviršijančių subjektų sudaryti susitarimai yra mažareikšmiai. Tačiau kartu EK

pažymi, kad pranešimai kiekvienu atveju yra vertintini individualiai – nustatytų procentinių išraiškų viršijimas neleidžia vienareikšmiškai tvirtinti, kad pranešimas yra draudžiamas ir negalioja. Yra numatytas ir priešingas variantas – net „smulkesnių ūkio subjektų“ sudaryti susitarimai gali daryti itin reikšmingą poveikį konkurencijai. De minimis pranešimas pateikia tik minimalų reikalavimų sąvadą, kuriame nustatyti būtini ekonominių susitarimų vertinimo kriterijai. Pirmoji hipotezė visiškai pasitvirtino.

2. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba savo nutarimuose dalinai atkartoja EK de minimis pranešimus. Nacionalinės institucijos nutarimai yra privalomojo pobūdžio, pateikia griežtesnis kriterijus vertinant horizontaliuosius, vertikaliuosius bei mišriuosius susitarimus. Procentinės ūkio subjektų užimamų atitinkamos rinkos dalių išraiškos yra tapačios, tačiau nacionaliniame akte yra detaliau aptartas mišriųjų susitarimų atvejis – preziumuojama, kad mišrusis susitarimas yra mažareikšmis, jei ūkio subjektų „bendrai užimama atitinkamos rinkos dalis neviršija 10 procentų“. To nėra EK de minimis pranešime, tačiau bendra akto analizė leidžia teigti, kad Komisija irgi tapatina mišriųjų ir horizontaliųjų susitarimų rinkos dalių kriterijus. Konkurencijos tarybos pranešime nėra nuostatų dėl individualesnio susitarimų vertinimo – nepasisakyta dėl susitarimų, kurie nors ir viršija nustatytas ribas, tačiau itin neriboja konkurencijos. Nepasisakyta ir dėl susitarimų, kurie nesiekia nustatytų ribų, tačiau daro reikšmingą poveikį konkurencijai. Antroji hipotezė visiškai pasitvirtino – nacionaliniai teisės aktai turi savų ypatumų. Nereikia pamiršti, kad EB komisijos pranešimo nuostatomis yra vadovaujamasi kai susitarimas riboja konkurenciją Bendrijos mastu, o nacionalinis teisės aktas yra labiau pritaikytas lokalesniems susitarimams.
3. Švelnėjimo tendencija yra akivaizdi. Ankstyvi EK de minimis pranešimai horizontaliesiems bei vertikaliesiems susitarimams taikė vienodus vertinimo kriterijus, tačiau vėliau reikalavimai vertikaliesiems susitarimams buvo sušvelninti. Tą sąlygojo didesnis horizontaliųjų ir mišriųjų susitarimų pavojingumas. Švelnėjimo tendencija yra pastebima ir per ūkio subjektų užimamų atitinkamų rinkų dalis, kurios leidžia vertinti susitarimą mažareikšmiškumo aspektu. Nuo griežtų 5 procentų buvo pereita prie 10 proc. horizontaliesiems ir mišriesiems susitarimams bei 15 – vertikaliesiems. Trečioji hipotezė visiškai pasitvirtino.
4. Europos Komisijos pranešimuose yra nurodyta, kad jie yra skirti vertinti susitarimus, kurie atitinka EB steigimo sutarties 81 str. 1 d. požymius. Pranešimai – tik rekomendacinio pobūdžio gairės. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba turėjo

visišką laisvę nustatyti kitus reikalavimus, tačiau buvo atsižvelgta į de minimis pranešimus. Hipotezė, kad EK de minimis pranešimai yra skirti tik susitarimams, ribojantiems konkurencija Bendrijos mastu, vertinti pasitvirtino.

5. Penktoji iškelta hipotezė pasitvirtino tik iš dalies. Europos Komisijos pranešimuose yra numatyta galimybė kiekvieną susitarimą vertinti individualiai. Jei ūkio subjektai ir užima didesnę rinkos dalį (nei numato de minimis pranešimas), išlieka galimybė susitarimą laikyti mažareikšmiu. Pagrindinė sąlyga – nereikšmingas poveikis konkurencijai. Hipotezė iki galo nepasitvirtino dėl nacionalinio reglamentavimo. Konkurencijos taryba savo nutarime tokios galimybės nenumatė, tačiau išlieka būtinybė kiekvieną susitarimą vertinti individualiai, o ne vadovautis griežtais rinkos dalių kriterijais. Yra netikslinga drausti susitarimą tarp didesnę rinkos dalį užimančių ūkio subjektų, jei jis neturi itin reikšmingo poveikio konkurencijai.

IŠVADOS

Remiantis tyrimo metu ir atlikus tyrimą gautais duomenimis, darytinos išvados:

1. Europos Teisingumo Teismo suformuluotos reikšmingos įtakos doktrinos nuosekliai laikosi Europos Bendrijos bei Lietuvos Respublikos institucijos. Doktrina padėjo palaikyti tarp šalių susiklosčiusių sutartinių santykių stabilumą;
2. Europos Komisija de minimis pranešimuose detalizuoja reikšmingos įtakos doktriną bei numato kokie horizontalieji, vertikalieji ir mišrieji ūkio subjekto sudaryti susitarimai nepatenka į EB Steigimo sutarties 81 str. 1 d. reglamentavimą. Pažymėtina, kad de minimis pranešimai nėra privalomojo pobūdžio. Tai – gairės, skirtos valstybių narių institucijoms, nagrinėjančioms klausimus dėl susitarimų pripažinimo mažareikšmiais;
3. Europos Komisijos de minimis pranešimuose įtvirtintos nuostatos skirtos vertinti reikšmingą susitarimų poveikį konkurencijai Bendrijos mastu – nedraudžiami susitarimai, kurie itin neriboja konkurencijos bei prekybos tarp valstybių narių. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba savo 2000 ir 2004 m. nutarimuose rėmėsi 1997 ir 2001 m. de minimis pranešimų nuostatais.
4. Nuo pirmo EK de minimis pranešimo pozicija ūkio subjektų susitarimų atžvilgiu švelnėjo – buvo švelninami kriterijai: panaikintas metinių suminių bendrųjų pajamų kriterijus, o reikalavimai ūkio subjektų užimamai atitinkamos rinkos daliai tapo ne tokie griežti.
5. Pažangiu laikytinas skirtingų kriterijų nustatymas horizontaliesiems bei vertikaliesiems susitarimams. Kyla abejonių dėl mišriesiems susitarimams taikomų kriterijų pagal EB konkurencijos teisę. Autoriaus manymu, jie yra analogiški horizontaliesiems.
6. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba savo nutarimuose dėl mažareikšmių susitarimų remiasi EK de minimis pranešimais, tačiau yra išlaikyti tam tikri ypatumai: griežčiau pasisakyta dėl mišriesiems susitarimams taikomų reikalavimų, nėra atskirai aptarta galimybė susitarimus, kurie ženkliai viršija nustatytus kriterijus, tačiau nedaro itin reikšmingo poveikio konkurencijai, pripažinti mažareikšmiais.
7. Europos Komisijos de minimis pranešimai reglamentuoja atvejus kai sudaryti susitarimai daro poveikį konkurencijai visos Bendrijos mastu. Pranešimai nesaisto valstybių narių institucijų. Jei nustatoma, kad susitarimui nėra taikoma EB Steigimo sutarties 81 str. 1 d., nereiškia, kad jis bus pripažintinas mažareikšmiu ir LR Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio atžvilgiu.

8. Mažareikšmių susitarimų reglamentavimas reikalauja nuolatinio tobulinimo – aktuose yra pateikta nemažai vertinamojo pobūdžio kriterijų, kurie nėra aiškūs ir visiems suprantami – taip yra prarandama teisinio tikrumo būsena.
9. Mažareikšmių susitarimų vertinimą komplikuoja ir griežtų vertinimo kriterijų nebuvimas, ir perteklinis sąvokų vartojimas. Iš kitos pusės, kai kurios sąvokos nėra iki galo atskleistos.
10. Autorius sutinka su dr. Irmano Norkaus nuomone, kad mažareikšmių susitarimų „reabilitavimas“ įstatyme, o ne rekomendacinio pobūdžio akte yra pažangus. Toks reglamentavimas suteikia daugiau teisinio tikrumo ūkio subjektams.[117]

[117] Norkus I. Draudžiami susitarimai pagal Europos Bendrijos konkurencijos teisę: Daktaro disertacija. Socialiai mokslai: teisė (01 S) / VU. – V., 2001. P. 164.

PASIŪLYMAI

Atlikęs tyrimus, autorius pateikia šiuos pasiūlymus:

1. Praplėsti Europos Komisijos Pranešimo „Dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis)“ taikymą ir susitarimams, kurie nežymiai riboja prekybą. Nors pranešime yra nurodoma, kad „Europos Bendrijų Teisingumo Teismas išaiškino, kad ši nuostata netaikoma tada, kai susitarimo poveikis prekybai Bendrijos viduje arba konkurencijai yra nežymus“, jo veikimas nėra išplėstas susitarimams, nežymiai ribojantiems prekybą.
2. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarime apibrėžti mažareikšmių susitarimų sąvoką. Autorius siūlo tokį apibrėžimą: „**Mažareikšmiai susitarimai** – bet kokia forma atlikti dviejų ar daugiau ūkio subjektų veiksmai, kurie patys arba jų rezultatas riboja ar potencialiai gali riboti konkurenciją, tačiau dėl savo pobūdžio nedaro konkurencijai reikšmingos įtakos“.
3. Vengti bereikalingo tą patį reiškinį žyminčių sąvokų vartojimo. Šis pasiūlymas liečia Europos Komisijos de minimis pranešimus, kuriuose yra vartojamos sąvokos „nedidelės svarbos susitarimai“ ir „de minimis“. Siūloma Europos Komisijos pranešimuose atskleisti „agreements of minor importance“ sąvokos turinį bei ateityje vartoti tik šią sąvoką. Ji tiksliau atskleidžia mažareikšmių susitarimų esmę. Sąvoką būtina atskleisti per nereikšmingo poveikio konkurencijai ir (ar) prekybai sąlygą. Tinkamu laikytinas ir apibrėžimas, pateiktas antrame pasiūlyme.
4. Europos Komisijos Pranešimo „Dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis)“ 7 punkte detalizuoti atitinkamos ūkio subjektų rinkos dalies nustatymo kriterijus mišriesiems susitarimams. Pranešime yra nurodyta, kad tokiems susitarimams taikoma 10 procentų riba, tačiau nenurodoma ar kiekvienam atskirai, ar visiems susitarimo šalims kartu. Autorius siūlo nustatyti analogiškus horizontaliesiems susitarimams kriterijus – 10 procentų ūkio subjektų bendrai užimamos atitinkamos rinkos riba.
5. Pagrindines Europos Komisijos pranešimuose vartojamas sąvokas apibrėžti pačiuose pranešimuose. Galimas mažareikšmių susitarimų apibrėžimo variantas jau yra pateiktas antrame pasiūlymų punkte. Vertėtų apibrėžti horizontaliųjų, vertikaliųjų bei mišriųjų

susitarimų sąvokas. Jos turėtų būti apibrėžtos pagal lygmenį, kurį ūkio subjektai užimama atitinkamoje rinkoje. Autorius mano, kad galėtų tikti apibrėžimai, esantys Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos nutarime. Pastebėtina, kad Europos Komisijos pranešimas neoperuoja tokiomis sąvokomis – pvz. jame nerasime „mišriųjų susitarimų“ sąvokos. Siūlytina įvesti šią sąvoką, o nevartoti vien tokių susitarimų požymių. Apibrėžimai galėtų būti analogiški esantiems Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimuose.

6. Autorius siūlo naujoje Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimo redakcijoje pasisakyti dėl susitarimų, kurių sudariusių subjektų atitinkamų rinkų dalis viršija nustatytas ribas, tačiau tokie susitarimai nereikšmingai riboja konkurenciją. Turėtų būti numatyta galimybė ir juos pripažinti mažareikšmiais, jei jie nedaro reikšmingos įtakos konkurencijai. Kartu būtina aptarti ir variantą, kada mažesnę rinkos dalį užimančių ūkio subjektų sudaryti susitarimai itin riboja konkurenciją. Lietuvos Respublikos Konkurencijos taryba turėtų orientuotis į EK de minimis pranešimą, kuriame tokios galimybės yra numatytos. Šias nuostatas patartina perkelti ir į nacionalinę teisę.
7. Autorius siūlo vengti subjektyvių vertinamųjų sąvokų. Taip sąvoka „nepakankamas Bendrijos interesas“ yra pernelyg subjektyvi, nenumatyta objektyvių „intereso“ ir „pakankamo intereso“ nustatymo kriterijų. EK turėtų pateikti „intereso“, „pakankamo intereso“ apibrėžimus arba bent pateikti pavyzdinį sąrašą vertybių, kurios yra svarbios Bendrijai. Suprantama, kad pakankamas Bendrijos interesas – sąžiningos konkurencijos Bendrijos mastu apsauga. Nepakankamu interesu galėtų būti laikomi leistinumo kriterijus atitinkantys ūkio subjektų susitarimai. Autorius siūlo „pakankamo intereso“ sąvoką susieti su reikalavimais horizontaliesiems, vertikaliesiems ir mišriesiems susitarimams. Kur kas racionaliau būtų vartoti sąvoką „vertybės“ bei pateikti jų pavyzdinį sąrašą. Tokiomis vertybėmis galėtų būti: sąžininga ir laisva konkurencija, laisva prekyba ir t.t. Pakankamu interesu galėtų būti ir grėsmė Bendrosios rinkos funkcionavimui.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos bei Europos Bendrijos norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.
2. Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 29-841.
3. Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo pakeitimo ir papildymo, Valstybės pagalbos ūkio subjektams kontrolės įstatymo pripažinimo netekusiu galios ir Civilinio proceso kodekso 1 straipsnio pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2244.
4. Europos sutartis, steigianti asociaciją tarp Europos Bendrijų bei jų Šalių Narių, iš vienos pusės, ir Lietuvos Respublikos, iš kitos pusės // Valstybės žinios. 1998, Nr. 11-266.
5. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2004 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 1S-172 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6732.
6. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2000 m. sausio 21 d. nutarimas Nr. 6-176 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio nelaikomi Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 ir 2 dalių pažeidimu, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 6-176.
7. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2000 m. vasario 24 d. nutarimas Nr. 19-487 „Dėl Konkurencijos tarybos paaiškinimų dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 19-487.
8. Commission Regulation (EC) No 2790/1999 of 22 December 1999 on the application of Article 81(3) of the Treaty to categories of vertical agreements and concerted practices // [1999] OJ L 336.
9. Commission Notice on agreements of minor importance which do not appreciably restrict competition under Article 81(1) of the Treaty establishing the European Community (de minimis) // [2001] OJ C 368.
10. Commission Notice – Guidelines on the applicability of Article 81 of the EC Treaty to horizontal cooperation agreements // [2001] OJ C 3/02.
11. Commission Notice – Guidelines on Vertical Restraints // [2000] OJ C 291.
12. Commission Notice on the definition of the relevant market for the purposes of Community competition law // [1997] OJ C 372.

13. Commission Notice - Guidelines on the effect on trade concept contained in Articles 81 and 82 of the Treaty // [2004] OJ C 101/07.

Europos teisingumo teismo sprendimai

1. Byla 5/69 Völk v Vervaecke [1969] ECR 295.
2. Byla C-234/89 Stergios Delimitis v Henninger Bräu AG [1991] ECR I-935.

Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos praktika

1. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2007 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 2S-15 „Dėl Lietuvos Auditorių rūmų veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams“ // Valstybės žinios, Informaciniai pranešimai. 2007, Nr. 55(1)-825.

Vadovėliai, monografijos

1. Bernard C. Europos Sąjungos materialinė teisė. Keturios laisvės. Laisvas prekių judėjimas. – Vilnius: Eugrimas, 2005.
2. Block C.H. Europos Sąjungos teisės seminarai. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
3. Cairns W. Europos Sąjungos teisės įvadas. – Vilnius: Eugrimas, 1999.
4. Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos civilinėje teisėje. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
5. Junevičius A., Schaeferis H. M. Europos Bendrijos bendrosios rinkos teisė. – Kaunas: Aušra, 2005.
6. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. – Kaunas: Judex, 2002.
7. Mitkus S. Statybos teisė. – Vilnius: Technika, 2002.
8. Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.
9. Vitkus G. Europos Sąjunga. Steigimo dokumentai ir Sutartis dėl Konstitucijos Europai. – Vilnius: Eugrimas, 2005.
10. Berry E., Hargreaves S. European Union Law Textbook. Second edition. – New York: Oxford university press, 2007.
11. Craig P., D. Grainne. EU Law. Text, cases, and materials. Third edition. – New York: Oxford university press, 2003.

12. Horvath Z. Handbook on the European union. Secont edition in English. – Budapest: Hvgorac, 2005.
13. Jones A., Sufrin B. EC Competition law. Texts, cases, and materials. – New York: Oxford university press, 2001.
14. Korah V. An introductory guide to EC Competition Law an practice. – Portland: Hart publishing, 2004.
15. Lane R. EC Competition Law, - Harlow: Longman, 2000.
16. Tatham A. F. EC Law in Practice: A case-study approach. – Budapest: Hvgorac, 2006.
17. Vogelaar F.O.W., Stuyck J., Van Reeken B., Competition Law in the EU, its Member States and Switzerland. – Hague, Kluwer Law International, 2002.
18. Weatherill S., Beaumont P. EU Law. Third edition. – London, Penguin Books, 1999.
19. Weatherill S. EU Law. Seventh edition. – New York, Oxford university press, 2006.
20. Whish R. Competition Law. Fifth edition. – Suffolk, Lexis Nexis, 2003.
21. Дейвис Г. Право внутреннего рынка Европейского союза. – Киев: Знания прес, 2004.
22. Кашкин С. Ю. Право Европейского союза. – Москва: Юристъ, 2004.

Disertacijos, moksliniai darbai

1. Švirinas D. Vertikaliųjų susitarimų reglamentavimas konkurencijos teisėje: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S) / LTU. – V., 2004.
2. Norkus I. Draudžiami susitarimai pagal Europos Bendrijos konkurencijos teisę: Daktaro disertacija. Socialiai mokslai: teisė (01 S) / VU. – V., 2001.

Kiti šaltiniai

1. Lietuvos laisvosios rinkos instituto analizė „Konkurencijos teisė ir jos taikymas Lietuvoje“: http://www.lrinka.lt/uploads/files/dir17/17_0.php; prisijungimo laikas: 2007-09-19.
2. Europos Bendrijos konkurencijos taisyklės: http://www.konkuren.lt/konkurencija/taisykles_knyga.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-12.
3. http://aleph.library.lt
4. http://eur-lex.europa.eu
5. http://international.westlaw.com/search

6. http://www3.mruni.lt/~daivis
7. http://www.konkuren.lt
8. http://www.mruni.lt/lt/biblioteka.htm

SANTRAUKA

Keywords: de minimis, mažareikšmiai susitarimai, konkurencijos teisė, reglamentavimas, vertinimas.

Mažareikšmių susitarimų reglamentavimo ir vertinimo pagal Lietuvos Respublikos ir Europos Bendrijos konkurencijos teisę ypatumai

Europos Bendrijos ir nacionaliniai teisės aktai gina sąžiningą konkurenciją, kuriai neigiamą poveikį gali daryti tarp įvairių ūkio subjektų sudaryti susitarimai, atitinkantys draudžiamų susitarimų požymius. Į draudimo sferą nepatenkantys susitarimai vadinami mažareikšmiais arba susitarimais, negalinčiais itin riboti konkurencijos. Jiems bei jų reglamentavimo ir vertinimo pagal Europos Bendrijos ir Lietuvos Respublikos konkurencijos teisę ir yra skirtas šis darbas.

Europos Bendrijos ir nacionaliniai teisės aktai gina sąžiningą konkurenciją, kuriai neigiamą poveikį gali daryti tarp įvairių ūkio subjektų sudaryti susitarimai, atitinkantys draudžiamų susitarimų požymius. Tokių susitarimų pavyzdiniai sąrašai yra pateikti Europos Bendrijos Stengimo sutarties 81 straipsnio 1 dalyje ir Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje. Tačiau ne visi susitarimai, patenkantys į šį sąrašą, ribojantys ar potencialiai galintys riboti konkurenciją, negalioja. Į draudimo sferą nepatenkantys susitarimai vadinami mažareikšmiais arba susitarimais, negalinčiais itin riboti konkurencijos. Jiems bei jų reglamentavimo ir vertinimo pagal Europos Bendrijos ir Lietuvos Respublikos konkurencijos teisę ir yra skirtas šis darbas.

Jei draudžiamų susitarimų problematika ir pagrindiniai praktikos metu iškilę klausimai buvo paliesti ir iki šiol yra nagrinėjami teisinėje literatūroje, mažareikšmiams susitarimams deramo dėmesio savo darbuose neskyrė ir dabar neskiria nei Lietuvos Respublikos, nei Europos Bendrijos teisės specialistai. Šiuo darbu siekiama iš dalies užpildyti teisės literatūroje atsiradusias spragas.

Mažareikšmių susitarimų (de minimis) atsiradimas siejamas su Europos Teisingumo Teismo praktika, o atsiradimo pradžia laikytinas 1969 metų sprendimas byloje „Völk v Vervaecke“, kuriame buvo suformuluota reikšmingos įtakos doktrina. Prabėgus metams po sprendimo priėmimo pasirodė pirmasis Europos Komisijos pranešimas dėl mažareikšmių susitarimų, kuris kelis kartus buvo keistas. Dabar galioja 2001 metais Europos Komisijos išleistas pranešimas.

Tik 1999 metais Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas numatė galimybę mažareikšmiškumo aspektu vertinti į šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalies reglamentavimo sferą patenkančius susitarimus, o pagrindinius vertinimo kriterijus pavedė nustatyti Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybai (toliau, Konkurencijos taryba), kuri jai pavestą darbą atliko priimdama 2000 metų nutarimą „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio nelaikomi Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 ir 2 dalių pažeidimu, patvirtinimo“. Šis nutarimas atkartojo 1997 metų Europos Komisijos pranešimo nuostatas.

Minėtas Konkurencijos tarybos nutarimas, atsižvelgiant į 2001 metų Europos Komisijos pranešimą, kuris nėra privalomojo pobūdžio, 2004 metais buvo pakeistas. Autorius išnagrinėjo mažareikšmių susitarimų instituto raidą, siekdamas nustatyti ir išnagrinėti reglamentavimo ir vertinimo pokyčių ypatumus, Europos Komisijos bei Konkurencijos tarybos pozicijų dėl mažareikšmių susitarimų vertinimo pokyčius.

Darbe yra pateikiama mažareikšmių susitarimų samprata, detaliai nagrinėjami mažareikšmių susitarimų požymiai, tarp kurių pagrindinis – įtaka konkurencijai. Didelis dėmesys yra skiriamas horizontalių, vertikalių ir mišrių mažareikšmių susitarimų reglamentavimo ir vertinimo ypatumams.

SUMMARY

Keywords: de minimis, agreements of minor importance, competition law, regulation, assessment.

The peculiarities of regulation and assessment of the agreements of minor importance under Lithuanian and European Community's competition law

The European Communities' and national legal acts defend the honest competition, which may be negatively influenced by the agreements, concluded between various economic entities, which meet the indications of the prohibited agreements. The agreements, which do not fall into the sphere of the prohibited ones, are deemed as the agreements of minor importance or as the agreements, which cannot restrict the competition to a significant extent. Thus, this thesis is devoted to them, to their regulation and assessment as per the European Community's and Lithuanian Republic's competition law.

The European Communities' and national legal acts defend the honest competition, which may be negatively influenced by the agreements, concluded between various economic entities, which meet the indications of the prohibited agreements. The lists, containing the examples of such agreements, are submitted in part 1 of article 81 of the Agreement on flotation of the European Community and part 1 of article 5 of the Competition law of the Republic of Lithuania. However, not all the agreements, included into this list, which restrict or may potentially restrict the competition, are invalid. The agreements, which do not fall into the sphere of the prohibited ones, are deemed as the agreements of minor importance or as the agreements, which cannot restrict the competition to a significant extent. Thus, this thesis is devoted to them, to their regulation and assessment as per the European Community's and Lithuanian Republic's competition law.

If the topic of the prohibited agreements and the principle questions, which arose in the course of gaining of the practical experience, were touched and have been analyzed till the present moment in the juridical literature, then neither the Lithuanian Republic's nor the European Community's legal experts did not devote and at present do not devote their attention to the

agreements of minor importance in their works. The author of this thesis attempts at least partially to fill the gaps, which appeared in the juridical literature.

Appearance of the agreements of minor importance (de minimis) is related with practice of the European Court of Justice, whereas the judgment in the lawsuit "Völk v Vervaecke" of the year 1969, in which the doctrine of the significant influence was formulated, is deemed as the source of appearance. The first Commission Notice on the agreements of minor importance, which was altered several times, appeared after a year since passing of the judgment. At present the European Commission's Notice, passed in the year 2001, is in force.

Only in the year 1999 the Competition law of the Republic of Lithuania foresaw the possibility of assessing of the agreements, falling into the sphere, which is regulated by part 1 of article 5 of this law, from the aspect of their insignificance and commissioned the Competition Service of the Republic of Lithuania (hereinafter referred to as the Competition Service) to fix the principal criteria for assessment. The latter did the job, which was entrusted to it, by issuing the ruling in the year 2000, i.e. "Regarding approval of the requirements and conditions, brought towards the agreements, which are not deemed as violation of parts 1 and 2 of article 5 of the Competition law due to their minor influence". This ruling reflected the provisions of the European Commission's Notice of the year 1997.

The above-specified ruling, passed by the Competition Service, was altered in the year 2004 with taking into consideration of the European Commission's Notice of the year 2001, which is of the non-compulsory nature. The author analyzed evolution of the institution of the agreements of minor importance, seeking to ascertain and to analyze peculiarities of alteration of the regulations and assessment, alteration of the European Commission's and Competition Service's positions regarding assessment of the agreements of minor importance.

In his thesis the author submits the conception of the agreements of minor importance; the indications of the agreements of minor importance are analyzed in detail, including the main indication, i.e. their influence upon the competition. The utmost attention is devoted to the peculiarities of regulation and assessment of horizontal, vertical and composite agreements of minor importance.

PRIEDAS NR. 1

1 lentelė. Esminiai reikalavimai susitarimams, kuriuos siekiamą pripažinti mažareikšmiais, pagal Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2000 ir 2004 m. nutarimus

Esminiai skirtumai	2000 m. sausio 13 d. Konkurencijos tarybos nutarimas[118]	2004 m. gruodžio 9 d. Konkurencijos tarybos nutarimas[119]
Ūkio subjektų metinių suminių bendrųjų pajamų ribos nustatymas	Nutarimas nustatė atitinkamas ribas: horizontaliesiems ir mišriesiems susitarimams – 5 milijonus litų, vertikaliesiems – 10 milijonų litų.	Nutarimas nenustato metinių suminių bendrųjų pajamų ribų.
Ūkio subjektų atitinkamos rinkos dalies ribos horizontaliesiems susitarimams	Nustatyta 5 procentų atitinkamos rinkos riba visiems susitarimą sudariusiems ūkio subjektams.	Nustatyta 10 procentų atitinkamos rinkos riba visiems susitarimą sudariusiems ūkio subjektams.
Ūkio subjektų atitinkamos rinkos dalies ribos vertikaliesiems susitarimams	Nustatyta 10 procentų atitinkamos rinkos riba visiems susitarimą sudariusiems ūkio subjektams.	Nustatyta 15 procentų atitinkamos rinkos riba kiekvienam susitarimą sudariusiems ūkio subjektams.
Atitinkamos rinkos dalies ribos mišriesiems susitarimams	Nustatyta 5 procentų atitinkamos rinkos riba visiems susitarimą sudariusiems ūkio subjektams.	Nustatyta 10 procentų atitinkamos rinkos riba visiems susitarimą sudariusiems ūkio subjektams.

[118] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2000 m. sausio 21 d. nutarimas Nr. 6-176 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio nelaikomi Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 ir 2 dalių pažeidimu, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 6-176.

[119] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2004 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 1S-172 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6732.

PRIEDAS NR. 2

2 lentelė. Pagrindiniai mažareikšmių susitarimų reglamentavimo ir vertinimo skirtumai pagal EB ir nacionalinę teisę

Skirtumai	2001 m. Europos Komisijos de minimis pranešimas[120]	2004 m. gruodžio 9 d. Konkurencijos tarybos nutarimas[121]
Reglamentuojamų aktų teisinė galia	Europos Komisijos de minimis pranešimai yra rekomendacinio pobūdžio.	Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos nutarimai yra privalomojo pobūdžio.
Individualus susitarimų vertinimas	Siūloma kiekvieną susitarimą vertinti individualiai – rinkos dalių prezumpcijos paneigiamos į abi puses.	Susitarimai yra vertinami griežtai. Nutarime nėra pasisakyta dėl rinkos dalių prezumpcijų paneigimo į abi puses.
Taikymo jurisdikcija	Pačiame pranešime yra nurodyta, kad jis yra taikomas vertinant susitarimus, kurie atitinka EB steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį. Jei susitarimas neriboja konkurencijos Bendrijos mastu – pranešimas nėra aktualus.	Taikomas, jei susitarimas atitinka Lietuvos Respublikos Konkurencijos 5 straipsnio 1 dalį. Jei susitarimas neriboja konkurencijos Bendrijos mastu, vis vien yra vertinama pagal Konkurencijos tarybos nutarimo kriterijus.
Mišriesiems susitarimams taikomi rinkos dalių kriterijai	Išlieka klausimas: „Ar 10 procentų neturi viršyti ūkio subjektų bendrai užimama rinkos dalis, ar kiekvieno iš jų atskirai“.	Aiškiai nurodyta, kad ūkio subjektų bendrai užimama rinkos dalis neturi viršyti 10 procentų.

[120] Komisijos pranešimas dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (de minimis) // [2001] OL C 368.

[121] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2004 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 1S-172 „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6732.